

20 let



AV ČR

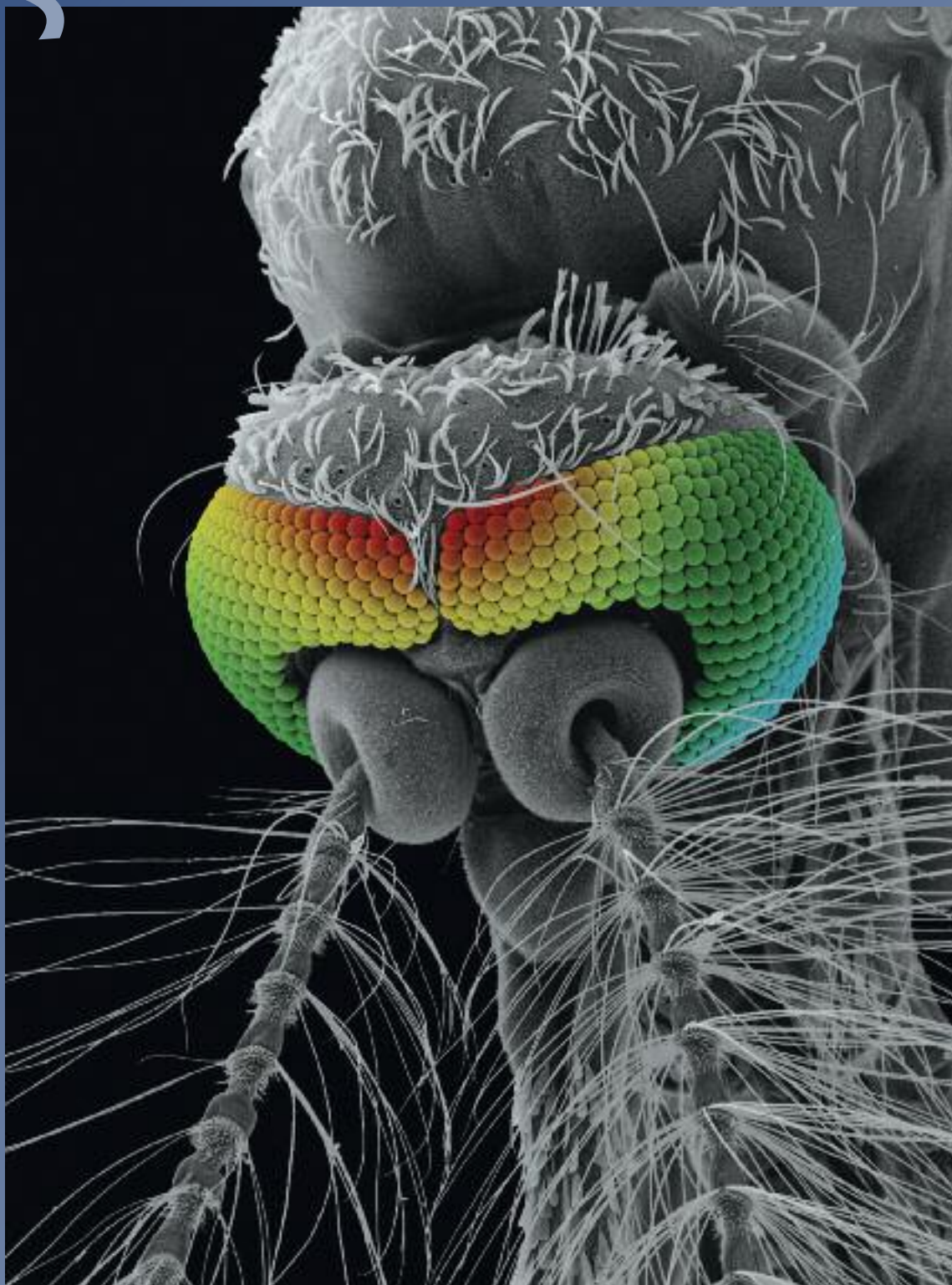
bulletin 1

AKADEMIE VĚD ČR

ab 2013

akademický

*V letošním roce
si připomínáme
20. výročí
Akademie věd
České republiky.
K tématu více
na str. 2–5.*



*Objekty odborného zájmu badatelů se stále častěji proměňují ve fascinující výtvarná díla. Tak je tomu i v případě makrofotografie hlavy samečka komára *Culex quinquefasciatus* z putovní výstavy Paraziti – surrealistický svět tvarů, kterou spolupořádá časopis ŽIVA.*



XLI. AKADEMICKÝ SNĚM

13. prosince 2012

VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN





Obálka

XLI. akademický sněm 13. prosince 2012	2
Nové knihy	3
SCIAP 2012	4

Obsah, úvodník

	1
--	---

Výročí Akademie

Dvacet let od vzniku Akademie věd České republiky	2
---	---

Akademický sněm

Jiří Drahoš podruhé kandidátem na předsedu Akademie věd	6
Akademie věd připravuje novou strategii rozvoje	8
Projev ministra školství, mládeže a tělovýchovy Petra Fialy	16
Projev Rudolfa Haňky, hlavního vědeckého poradce premiéra ČR	18
Usnesení XLI. zasedání Akademického sněmu AV ČR	21

Noví ředitelé

Otázky pro ředitele ústavů Akademie věd ČR, veřejných výzkumných institucí	22
--	----

Rozhovor

Tržně orientované vzdělávání je kontraproduktivní	26
---	----

Zahraniční styky

Česko-moldavská spolupráce	30
----------------------------	----

Informace z 50. zasedání Akademické rady AV ČR

	31
--	----

Věda a výzkum

Sociální změny a proměny civilizace	32
Karel Šandera	34
K odkazu Cyrila a Metoděje	36

Portréty z Archivu

Odolen Kodým	37
--------------	----

Osobnost

Příběh českého a rakouského slavisty	38
--------------------------------------	----

Resumé

	40
--	----

Výstava *Paraziti – surrealistický svět tvarů* měla v prosinci 2012 vernisáž v Literární kavárně Knihkupectví Academia v Praze (více na <http://abicko.avcr.cz>), v únoru 2013 se představí v Literární kavárně Academia v Brně a v březnu v Biologickém centru AV ČR, v. v. i., v Českých Budějovicích.

Vážení čtenáři,

když v lednu před dvaceti lety vyšlo první číslo nového *Akademického bulletinu* Akademie věd České republiky, Vilém Herold v něm čtenářům slíbil, že bude pravidelně informovat o dění v Akademii s ambicí opustit do té doby nesmírně potřebnou podobu úředního věstníku (ten pod názvem *Bulletin ČSAV* provázel porevoluční kvas počátku devadesátých let). Věren této myšlence se *Akademický bulletin* za dvacet let své existence změnil, vyvíjel a reflektoval život samostatné republiky i její Akademie věd – to vše zůstalo na jeho stránkách vepsáno jako autentický otisk doby.

Při listování starými časopisy, tehdy čtrnáctideníky, mě zaujalo pozdravení Otto Wichterla ustavujícím zasedání Akademického sněmu v únoru 1993. V některých aspektech je situace velmi podobná, ba glosa, že naše země je na katastrofy naučená, je vskutku nadčasová. Před dvaceti lety předával porevoluční předseda Akademie tehdy nově založenou Akademii věd ČR do správy jejímu prvnímu předsedovi Rudolfu Zahradníkovi s přáním, aby byla zahrádka Akademie pěstována dál. „Je dosti zpustošená, ale je pořád ještě zelená a záleží na vás, jaké ponese ovoce.“ Jistě by měl radost, jak za dvě desetiletí tato zahrádka vykvetla a jakým plodům dala vyrůst. (Archivní čísla *Akademického bulletinu* z ledna až března 1993 naleznete na <http://abicko.avcr.cz>.)

Dvacetiletí existence Akademie věd ČR znamená také začátek šestého funkčního období jejího nejvyššího představitele. V rozbouřených vodách současné společnosti se k dalšímu kolu souboje s trvalou hrozbou rozpočtového neklidu rozhodl jen jediný uchazeč – již zkušený předseda Jiří Drahoš, jehož kandidaturu členové Akademického sněmu téměř jednohlasně podpořili na prosincovém zasedání. Nově jmenovanému předsedovi začne funkční období 25. března 2013.

Akademický bulletin přeje vše nejlepší k dvacátému výročí České republiky a také úrodnou zahrádku a bohatou sklizeň Akademii věd ČR. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,
e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: adamkova@ssc.cas.cz;
Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz;
fotografie: Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: kyselova@ssc.cas.cz;
tajemnice redakce: Bc. Markéta Pavlíková (MaP), tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz;
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotný; jazyková korektura: Irena Vítková,
tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@ssc.cas.cz

Redakční rada: předseda – PhDr. Jiří Beneš; členové – RNDr. Antonín Fejfar, CSc., Ing. Pavol Ihnát, PhDr. Antonín Kostlán, CSc., prof. RNDr. Ing. Michal V. Marek, DrSc., doc. RNDr. Karel Oliva, Ph.D., Ing. Karel Pacner, doc. RNDr. Eva Zažimalová, CSc.

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová

Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu abicko@ssc.cas.cz.

Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>.
AB 1/2013 vychází 18. ledna 2013.

DVACET LET OD VZNIKU AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY

VŠECHNA FOTA: ARCHIV AKADEMIE VĚD ČR



Akademie věd České republiky, tato moderní soustava veřejných výzkumných institucí působících v širokém spektru vědních oborů, si v těchto dnech připomíná dvacáté výročí svého vzniku. Protože spolu s ní slaví dvacet let i sama Česká republika, Parlament ČR a řada dalších zde působících institucí, vnuká se představa, že paralelně k nim byl i vznik AV ČR nutným důsledkem rozdělení Československa, k němuž došlo 1. ledna 1993.

Ačkoli se vznik české akademie se vznikem samostatného českého státu v mnohém úzce prolínají, skutečnost je mnohem vrstevnatější a složitější.

To nám ostatně signalizuje i drobný a snadno přehlédnutelný fakt: AV ČR je totiž o den starší než Česká republika, vznikla již k 31. prosinci 1992.

***První zasedání
Akademického
sněmu AV ČR
24. února 1993.***

***V přední řadě
zleva:***

***P. Piřha, V. Klaus,
J. Velemínský,
V. Herold
a O. Wichterle.***

Myšlenka na vytvoření samostatné České akademie věd se poprvé s velkou důrazností vynořila v průběhu roku 1968, tedy v době Pražského jara, kdy vědecká obec společně s celou českou společností procházela demokratizačním uvolněním. Na přetřes tehdy v návaznosti na chystanou federalizaci státu přišel kromě jiného i asymetrický model v uspořádání Československé akademie věd (ČSAV), který nevyhovoval ani české ani slovenské vědecké reprezentaci. Prezidium, které stálo v čele ČSAV, bylo totiž složeno ze zástupců obou národností, avšak ústavy, jež mu byly podřízeny, se nalézaly téměř výhradně na českém území; vedle toho byla součástí ČSAV také autonomní Slovenská akademie věd (SAV) s ryze slovenským prezidiem, které řídilo ústavy na slovenském území. Tehdy připravovaný zákon o České akademii věd měl tak v ČSAV zjednat vnitřní symetrii; protože však vznikal ve vzrušené době, otiskly se do jeho znění i četné demokratizační prvky a snaha o větší otevření světu. Jeho přijetí zabránila nastupující normalizace; na zásah sekretariátu Ústředního výboru KSČ bylo v září 1969 v parlamentu projednává-

ní zákona zastaveno a po dobu existence komunistického režimu nepřišlo již nikdy na pořad dne.

Volání po vytvoření české akademie věd se znovu objevilo po pádu komunistického režimu; nebylo však jediným a z počátku ani prioritním úkolem, který stál před tehdejší vědeckou obcí. Bylo totiž zřejmé, že nejen poměry v ČSAV, ale v celé tehdejší československé vědě bude zapotřebí postavit na nové, demokratické základy. Na jejich rámcové podobě se ve dnech 12.–15. února 1990 dohodli představitelé českých a slovenských vysokých škol, ČSAV, SAV a rezortního výzkumu na *Kolokviu o vědě a vzdělávání* ve slovenských Smolenicích. Zde byl dosažen konsensus o nutnosti nového zákona upravujícího obecné podmínky pro rozvoj vědecké činnosti v Československu, jenž měl pro vědu zajistit autonomní, otevřený, flexibilní a časově variabilní systém a umožnit financování vědy nejen z institucionálních prostředků, ale i z grantů a příspěvků z průmyslu či od zahraničních institucí.

Stejným směrem ukazovaly i analýzy zahraničních expertů, kteří se tehdy k možnostem proměn vědní

politiky v Československu vyjadřovali. Vedle expertní skupiny Světové banky proběhlo šetření OECD a dalších institucí. Asi nejdůkladnější analýzu možných cest vývoje vědy připravila britská poradenská společnost Segal Quince Wicksteed Ltd. Její analýza vznikala s podporou evropského programu PHARE pod záštitou tehdejšího federálního ministerstva hospodářství a po mnoha měsících byla dokončena v říjnu 1992. Volala především po zásadním oddělení základního a aplikovaného výzkumu, a to i ve způsobu jejich odlišného hodnocení: základní výzkum měl být posuzován podle vědeckého výkonu, zatímco aplikovaný výzkum a vývoj na základě svého středně- a dlouhodobého přínosu pro ekonomiku země. Nabízela zároveň i promyšlený mechanismus postupného, mnohaletého přesouvání útvárů mezi vysokými školami, ČSAV a zamýšlenými centry excelence při zachování principů konkurence, transparency, přehlednosti, maximální decentralizace, kombinace měkkých a tvrdých měřítek a posilování vlivu strategického výběru.

Konkretizaci výsledků smolenického kolokvia se po mnoha složitých jednáních podařilo vtělit do *Zásad státní politiky v oblasti vědy a výzkumu*, které přijala vláda ČSFR 25. října 1990. Jejich předložením do parlamentu bylo původně pověřeno Federální ministerstvo pro strategické plánování. V nastalých kompetenčních sporech mezi federací a republikami bylo ale rozhodováno o otázkách vědy přeneseno výlučně na republikovou úroveň; příslušná ministerstva české vlády však přípravu takového zákona a vymezení prostoru pro republikovou vědní politiku dlouho nepovažovala za nutnou. To souviselo většinou s odlišnými názory některých ministrů na další osudy ČSAV. V okolí ministra pro hospodářskou politiku a rozvoj Karla Dyby padalo často slovo „privatizace“, a to zejména s ohledem na zahraniční zájem o velké akademické ústavy. Ministr školství Petr Vopěnka zase počítal s urychleným přesunem jedinců i týmů z ČSAV v rámci svého krajně nedomyšleného projektu rozšiřování vysokoškolské sítě. Před tímto krokem ovšem důrazně varovala již zmíněná analýza Segal Quince Wicksteed, protože by podle ní pouze přispěl k prohlubování již tak značné zkonstatělosti vysokých škol a k ohrožení celkové úrovně československé vědy. Obecný názor na Vopěnkovy snahy formuloval tehdy literární vědec Miroslav Červenka takto: „Posledním výkřikem organizace našeho vysokého

školství jsou pohřichu ony instituce, které si vynutila krajská města a hrdě je nazvala univerzitami. Ještě po léta budou nevhodné pro vědeckou práci, přesahující izolované počínání výjimečných jedinců, kteří jsou svým okolím strháváni k průměrnosti a rezignaci. Týž osud by čekal pracovníky z Akademie do těchto krajských „univerzit“ převedené [...]“

Voluntaristické zásahy nové vládní garnitury do způsobu financování vědy s sebou přinášely průběžně snižování rozpočtu jak vysokých škol, tak i ČSAV (v jejím případě např. v roce 1992 o 14 %). Ohrožovaly tak stabilitu těchto institucí a vedly k odchodu řady vynikajících vědců do zahraničí či mimo vědu; ještě větší nepromyšlená devastace probíhala ostatně tou dobou v institucích aplikovaného výzkumu a vývoje. Prezidium ČSAV se k tomu ve spolupráci s předsednictvem Rady vysokých škol vyjádřilo v *Memorandu vědců z vysokých škol a Akademie věd* ze září 1991: „Žádáme systémové řešení financování vědy a vysokého školství, jehož úroveň musí podle doporučení světových organizací brzy přesáhnout dosažité rozsah 0,8 % hrubého národního důchodu pro vysoké školství a 1,2 % na výzkum [...]“

I za finančně nepříznivé situace probíhaly ovšem i nadále v ČSAV kroky, které měly napomoci zkvalitnění její výzkumné činnosti. Vedle personálních změn byla zrušena většina pracovišť, která měla spíše politický než vědecký charakter, a u dalších takových (Ekonomický a Prognostický ústav) se jejich zrušení

Z memoranda Akademie věd České republiky

Akutní ohrožení vědy a vzdělanosti

Žijeme v zemi, která vydává v poměru ke svému hrubému národnímu produktu nejen absolutně, ale i relativně tradičně málo na vzdělání a vědu. Má vysoké školství a vědeckou základnu zdevastovány minulým režimem. Skladba rozpočtu České republiky na rok 1993 představuje za takovéto situace přímé ohrožení české vědy a vzdělanosti.

Rozměr nové vzniklé České republiky je vážně ohroženo tím, že podpora vědecké činnosti a vzdělanosti ze strany státu poslední tři roky oslabuje tempem, které, přestože československá ekonomika si vedla nejlépe ze všech postkomunistických zemí. Přitom nejde o záměr pro podporu vědy a vzdělání ze strany příslušné vlády vytvořeny ani věcné, ani legislativní podmínky.

Zmíněný trend je možno doložit například na vývoji rozpočtu bývalé ČSAV. Neustálá hodnota rozpočtových výdajů Akademie klesla z 1,677 mld. Kčs v r. 1991 na 1,449 mld. Kčs v r. 1992 (o 14 %) a na 1,025 (bez nákladů na sociální a náborový personál) mld. Kčs v r. 1993 (o dalších 30 %). Společně se snížením výdajů Akademie o snížení transformací a zkratkou vědecké činnosti vedl tento ekonomický tlak ke snížení počtu pracovníků z 17 891 v r. 1989 na 8 514 v r. 1992, tedy na 63,5 % původního stavu. Ten tak mohl Akademii zachovat nadprahovou úroveň financování vědecké činnosti, která udržet množství a kvalitu dokonce i své vědecké produkce.

Současný snížený rozpočet AV ČR však narušuje zejména její nejdůležitější podmínky pro vědeckou práci v ústavech Akademie věd České republiky. To potvrzuje i usnesení Výboru ČNR pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu ze dne 10. 12. 1992, které konstatoje, že snížení rozpočtu ČSAV v r. 1993 o

400 mld. Kčs je srovnatelné a navrhovaný rozpočet ČSAV ohrožuje plnění funkcí ČSAV v plném rozsahu. Protože se tyto ústavy podílejí významnou měrou na celkové vědecké produkci našeho státu, je tak skutečně ohrožena celá naše věda i vzdělanost.

Současný rozpočet Akademie věd narušuje financování práce a důležitých vědních, výzkumných a technických projektů, pláče za energii, za spoje, nákupní schopnost státu, materiál, chemikálie, vědecké knihy a časopisy a také je vydáván, plně závazky vyplývající z mezinárodních výzkumných projektů a dohod a v nejbližší době i podporovat činnost vědeckých společností a průmyslové vědecké podniky odborné veřejnosti. Bez ohledu na to, jaké budou podmínky vědní práce, která by s tím začala nemít a která máji dobu ústavy. To, co nám bezpříkladně hrozí, je ztráta talentované činnosti a hromadný únik mozků.

Situace je o to horší, že ani vysoké školy nejsou připraveny převzít tu vědeckou činnost, kterou bude Akademie nucena pro selostatek finančních prostředků ukončit. Vzhledem ke snížení rozpočtu vysokých škol o zhruba 8 % oproti r. 1992 nebudou moci převzít ani jednotlivé odborníky, vědecké týmy, případně celé pracoviště, která se v Akademii přes výnosu, téměř 90% sedací zaradění v průběhu posledních 3 let zachovávala.

K největšímu bezohlednému fungování vědeckého provozu ústavů činnosti Akademie je nutné doplnit minimálně 170 mld. Kčs věcných neinvestičních prostředků. Vzhledem k tomu, že jediné potenciální zdroje jsou v rámci rozpočtu AV ČR otevíráme možnosti prostředků, znamená to, že téměř 4000 pracovníků AV ČR musí očekávat k 31. 1. 1993 výpověď, s možnou naději uplatnit své znalosti, schopnosti a zkušenosti jinde v ČR, a to k třetímu roku.

Je třeba upozornit, že ekonomické dopady, které si vyvolá šokové řešení situace se všemi negativními důsledky v oblasti vědecké, ekonomické i sociální, mohou značně přesáhnout úroveň rozpočtu, neboť je třeba počítat se čtyřletým výhledem v době a odstupem (170 mld. Kčs), dále s případnými náklady na rekonstrukci či podporu v nezaměstnanosti (třídíle dalších 80 mld. Kčs) a dalšími ztrátami v souvislosti s oslabením plánovacího přístupu ve výši asi 100 – 150 mld. Kčs.

Bylo by nejen krátkozraké, ale přímo katastrofální předzavazet si, že v současně době ekonomického režimu lze vzdělání a vědu odsonovat až na periferii veřejného zájmu a upravit po vytvoření konkurenčního prostředí prosperujícího hospodářství se k těmto otázkám vrátit. Pro Českou republiku s selostatekem srovnání i energetických zdrojů může být cestou k prosperitě jen špičková kvalita průmyslové výroby, a to nezbytně vyžaduje vysokou vzdělanost, přístup k souvisejícím poznatkům, moderní výzkum a vývoj prognostických technologií.

Obáváme se, že věda a vzdělanost i možnosti jejich zapojení do mezinárodní spolupráce jsou v České republice bezpříkladně ohroženy. Proto ve snaze předejít osudným důsledkům současně upřímně

vývoje sdílíme žádáme především vládu a Poslaneckou sněmovnu, aby akceptovaly vědu jako jednu z priorit České republiky se všemi z toho plynoucími důsledky.

Žádáme a taková podpora vědy a vzdělanosti, která by umožnila racionálně dokonalé využití transformací celé této oblasti. Vážení AV ČR je připraveno odolat ze své strany maximum pro racionální transformaci celé oblasti vědy a vzdělání, včetně kromě jiného i problematikou vztahů mezi vysokými školami a Akademií v rámci vzájemně propojené a současně účinně diverzifikované soustavy vysokých škol, akademických pracovišť i dalších badatelských a výzkumných středisek a center.

Pro zmíněný úsporní ústřední negativních důsledků oslabení finančních prostředků na vědeckou činnost považujeme za nezbytné argumet zajisté:

1. Prostředky na transformaci české vědy, zejména na převod prostředků a týmů z Akademie věd na VŠ a vytváření společných pracovišť, a to jednak bezprostředně pro rok 1993, jednak v dlouhodobém procesu v souladu s jasně formulovanou vědní politikou ČR.

2. Dotace na tvorbu vědecké periodické a referenční literatury, na vydávání vědeckých časopisů a monografií, na zapojení do mezinárodních informačních sítí, na udržení mezinárodní spolupráce (členství v mezinárodních organizacích, písemní uzavřených mezinárodních dohod ap.) a na činnost českých vědeckých společností, sdruženích v Radě vědeckých společností a odborných pracovníků všech oborů.

Výbor pro řízení pracovišť Akademie věd České republiky

projednávalo. Dále byla redukována centrální administrativa ČSAV na polovinu a proběhlo první hodnocení ústavů, jež se promítlo do zásadního snížení počtu pracovníků. Dílem v důsledku tohoto hodnocení a dílem z nutnosti se tak počet pracovníků ČSAV zredukoval ze 13 981 osob v roce 1989 na 8 814 osob v roce 1992, tedy na 63 % původního stavu. Došlo zde rovněž k nastartování interní grantové agentury, která měla rozhodovat o rozdělování zhruba jedné třetiny peněz na vědecké úkoly. Zatímco veřejnost tyto kroky vstřícně vítala, ve vládních kruzích vyvolávaly spíše nevoli. Čím více se totiž akademie proměňovala, tím více jejím kritikům zbýval jen jediný argument, a sice ustálený slogan o ČSAV jakožto „stalinském mastodontu“. Literární teoretik M. Červenka tehdy konstatoval, že nevědeckost tohoto argumentu „spočívá v tom, že při hodnocení komplexního jevu místo jeho reálné struktury a postavení v soudobé kultuře vychází z vágních asociací spjatých s jeho genezí. Asi jako když zagitovaný zaostalec zakládá svůj odpor k místní synagoze na tom, že ‚nám ukřivovali Krista‘ [...]“.

Jak silně hostilní prostředí tehdy vládní kruhy vytvářely (a to jak z řad „starých“, tak i „nových“ struktur), o tom svědčí osudy tzv. „malé novely“ zákona o ČSAV. Ta měla za úkol odstranit ze zákona o ČSAV ustanovení o vedoucí úloze KSČ, o plánování vědy, o jejím socialistickém

Za této situace rozhodlo valné shromáždění ČSAV v srpnu 1990 o obnově jednání o založení České akademie věd (název vznikající instituce se několikrát měnil). Garantem připravované legislativní normy se stala tehdejší Komora volených zástupců ČSAV, která se tomuto tématu věnovala po několik měsíců v řadě diskusí a jednání. Budoucí akademie měla splňovat především podmínku flexibility organizační struktury a dostatečné pružnosti ve vztahu k vysokým školám; proto se jejím vzorem stala struktura německé Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften a francouzská Centre national de la recherche scientifique. Ustavování orgánu postaveného do čela akademie bylo ve srovnání s ČSAV významně zjednodušeno; bylo totiž ukončeno jeho dosavadní propojení s učenou společností (tj. se sborem akademiků a členů – korespondentů ČSAV) a tento orgán samozřejmě pozbyl i svých dosavadních kompetencí vůči SAV.

V únoru 1991 předala Komora volených zástupců ČSAV ministru Dybovi svůj návrh zásad zákona o české akademii věd. Ten pak víc než rok (což v tehdejší dynamické době představovalo pro přípravu zákona neslýchaně dlouhé období) procházel meziresortním připomínkovým obdobím a dvojnásobným projednáním v Legislativní radě vlády. Nejvíce podivných manévrů kolem něho přitom prováděl sám předkládající resort a ministerstvo školství, které se netajilo svým odporem. To vše vyvolávalo rostoucí znepokojení vědecké obce a zprostředkovaně i médií; začala silit obava, že si klíčová ministerstva české vlády vůbec nepřejí, aby byl zákon přijat. Když byl návrh zákona na zásah ministra školství Vopěnky již podruhé stažen 12. února 1992 z jednání vlády, podal o týden později v ČNR v této věci klub poslanců KDU-ČSL spolu s poslanci Pavlem Klenerem, Janem Květem a Martinem Bursikem naléhavou interpelaci. Pokud měl být totiž zákon v ČNR projednán ještě před nadcházejícími volbami, musely by zde být jeho zásady předloženy nejpozději do 15. března. Pokud by se tak nestalo, ocitla by se ČSAV od 1. ledna 1993 v právním vakuu a byla by de facto od 1. ledna 1993 volně „k rozebrání“. Ve své odpovědi na interpelaci přiznal 21. února ministr Dyba, že on osobně má s předložením zákona vnitřní problém. K námitkám poslanců, že rozklad ČSAV s sebou přinese negativní dopad na celou českou vědu a vzdělanost, zánik mezinárodních závazků a rozpad po léta budovaných týmů, pak konstatoval: „To je prostě naprostá dramatizace věcí, která je zcela mimo danou problematiku. Mohu vám uvést tisíce případů, kdy fungovala věda bez zákonů a fungovala dobře. Např. v Itálii platí ještě zákony z doby Mussoliniho a italská věda přitom také existuje a funguje. Myslím si proto, že uvedené námitky jsou naprosto nepřijatelné [...]“.

Pod tlakem poslanců a rozebíhající se veřejné diskuse schválila nakonec zásady zákona 11. března 1992 česká vláda (proti byl pouze ministr školství P. Vopěnka). Téhož dne a z týchž důvodů pak vláda schválila – s ročním zpožděním – návrh zákona o státní podpoře vědecké činnosti a vývoje technologií, na jehož závěrečném znění se spolupodílela i nově ustavená Rada vlády ČR pro vědu a technologie. Poslanci Výboru ČNR pro vědu,



Oslavy výročí ČSAV (r. 1991). Na snímku prezident V. Havel s předsedou ČSAV O. Wichterlem.

charakteru i o dominantní roli marxisticko-leninské ideologie a měla legalizovat již proběhnuvší reálné změny v životě ČSAV (paritní zastoupení Komory volených zástupců pracovišť ČSAV na valném shromáždění, vědecké rady na pracovištích). Přesto se jednání o „malé novelě“ se zatrpklými komunistickými úředníky na Úřadu předsednictva vlády a příslušných ministerstvech proměnilo v tříměsíční téměř každodenní handrkování, než konečně dostalo 7. května 1990 konkrétní podobu v zákoně č. 164/1990 Sb. Poměrně nečekaně však tato novela přinášela zároveň omezení činnosti ČSAV pouze do 31. prosince 1992. Tento krok sice podtrhoval provizorní ráz novely, ale zároveň otvíral cestu k různým hazardním krokům některých tehdejších politiků.



Akademie hledá kritiky

PRAHA (dgl): „Kdyby byly naše vysoké školy a aplikovaný výzkum na jiné úrovni, mohla by přeměna struktury Akademie proběhnout jiným způsobem a rychleji,“ uvedl včera ve své „laboratorní zprávě“ na úvod II. zasedání akademického sněmu Akademie věd ČR její předseda profesor Rudolf Zahradník. Akademie však přesto prošla zásadním snížením počtu pracovníků (z 12 501 v roce 1989 na 8993) a letošním zrušením 22 ústavů. Ačkoli by ale podle profesora Zahradníka měli její pracovníci

a ústavy procházet stálým hodnocením, neměla by se přitom opakovat situace z jara letošního roku, kdy akademie musela z důvodů finančních restrikcí hodnotit sama sebe. Hodnotitelské komise by se měly skládat ze špičkových odborníků sousedních států a zástupců vysokých škol schopných objektivní kritiky. Kromě vlastní náročnosti by Akademií nejvíce prospělo přijetí zákona o neziskových organizacích, který by pro ni i pro vysoké školy stanovil jednoznačné daňové preference.

LIDOVÁ DEMOKRACIE, 26. ŘÍJNA 1993

vzdělání a kulturu poté ve spolupráci s vedením ČSAV urychleně vypracovali paragrafované znění obou zákonů a prosadili jejich spěšné projednání ve výborech ČNR. I přes zdržovací taktiku některých poslanců (Jiří Payne tehdy např. přišel se svým alternativním, de facto diskontinuitním návrhem na jmenování jakéhosi likvidačního prezidenta akademie) byly oba zákony nakonec schváleny plénem ČNR na jeho posledním zasedání před volbami dne 6. května 1992 (jako zákon č. 283/1992 Sb. a zákon č. 300/1992 Sb.). Vedle vlastní Akademie věd ČR tak byla vláda zákonem zavázána zřídit i dvě další instituce, o jejichž existenci příliš nestála, totiž Grantovou agenturu ČR a Radu vlády České republiky pro výzkum a vývoj. V druhé polovině roku 1992 se začalo ukazovat, že na konci roku zanikne nejenom ČSAV, ale i celá československá republika, a tak federální shromáždění ještě přijalo – podobně jako u jiných zanikajících federálních institucí – zákon č. 599/1992 Sb., o zrušení ČSAV.

Výchozí podmínky pro start AV ČR nebyly však dány jen jejím zákonným podložením, ale i jejím rozpočtem. Ministerstvo financí ČR schválilo sice pro ni rozpočet na rok 1993 v požadované výši, avšak na jednání vlády 27. listopadu 1992 došlo k drastické redukci této částky o 400 milionů korun, tedy o dalších 30 %. Takto výrazně nebyla v návrhu rozpočtu postižena už žádná jiná instituce, byť finance přidělované vysokým školám poklesly asi o 8 %. To, co se vědci neodvážili říci nahlas, řekl za ně literární kritik Sergej Machonin: „Důvody brutálního okleštění Akademie věd nejsou ekonomické, ale politické.“ Tehdejší předseda ČSAV Otto Wichterle tehdy v rozhovoru s ním s nadsázkou uvedl, že jedinou rozumnou reakcí na takový krok může představovat hromadné organizování emigrace vědců na Dálný východ či jinam, kde si jejich práce budou vážit. Odstupující Výbor pro řízení pracovišť ČSAV se tak musel vyrovnat ještě s řešením této složité situace, pokud nechtěl předat ústavy ČSAV její české nástupkyni v deficitním stavu. Narychlo bylo uspořádáno více méně improvizované hodnocení akademických ústavů; proběhlo mezi 22. prosincem 1992 a 12. lednem 1993. Ústavy byly rozděleny do pěti kategorií s různou mírou finančního postihu a 22 z nich bylo vybráno ke zrušení. Celkem tehdy AV ČR muselo

opustit kolem dvou tisíc osob, takže se počet pracovníků snížil oproti roku 1989 fakticky na polovinu. Protesty vědců, poslanců i veřejnosti nebyly mnoho platné, protože vláda byla ochotná uvolnit maximálně 150 milionů korun, nikoli však pro AV ČR, ale na tzv. transferový fond, tj. na zajištění přechodu dosavadních cca 500 pracovníků akademie na vysoké školy. Ty se však jejich přijímání povětšinou zoufale bránily a měly často zájem jen o případné přejímání budov a drahých přístrojů...

Ustavující Akademický sněm AV ČR konaný 24. a 25. února 1993 s definitivní platností rozhodl o zrušení vybraných ústavů, což ve svém usnesení doprovodil komentářem: „Akademický sněm konstatuje, že jistá redukce počtu pracovišť i pracovníků v Akademii věd jsou v souladu s vůlí přetvořit Akademii věd v novou, moderní soustavu autonomních vědeckých pracovišť. Současný rozsah a rychlost redukce jsou však neblaze podmíněny pronikavým snížením rozpočtu AV ČR na r. 1993, což může způsobit nenávratné škody.“ Týž sněm však zvolil také historicky první Akademickou radu a do čela nové instituce postavil jako jejího prvního předsedu renomovaného vědce Rudolfa Zahradníka. Bez ohledu na to, co nová akademie dostala či nedostala při svém vzniku do vínku, byla připravena napomáhat české společnosti při jejich proměnách a zároveň i významně přispívat do světové vědy. ■

ANTONÍN KOSTLÁN,
Kabinet dějin vědy ÚSD AV ČR, v. v. i.

Přehled některých pozapomenutých zkratk

- ČNR – Česká národní rada
(= český parlament, 1. 1. 1969–31. 12. 1992)
- ČSAV – Československá akademie věd
(17. 11. 1952–31. 12. 1992)
- ČSFR – Česká a Slovenská Federativní Republika
(23. 4. 1990–31. 12. 1992)
- KSČ – Komunistická strana Československa
(14.–16. 5. 1921–?)
- SAV – Slovenská akademie věd (18. 6. 1953–dosud)

Akademický sněm AV ČR zvolil na svém prvním zasedání předsedou AV ČR Rudolfa Zahradníka.

JIŘÍ DRAHOŠ PODRUHÉ KANDIDÁTEM NA PŘEDSEDU AKADEMIE VĚD

XLI. zasedání Akademického sněmu AV ČR

Národní dům na Vinohradech v Praze se 13. prosince 2012 stal kulisou volby kandidáta na předsedu Akademie věd České republiky. Pro funkční období 2013–2017 navrhl nejvyšší samosprávný orgán AV ČR stávajícího předsedu prof. Jiřího Drahoše. Jeho nezpochybnitelnou pozici a vynikající renomé v čele nejvýkonnější české badatelské instituce potvrdilo hlasování Sněmu – ze 196 platných hlasů bylo 172 pro návrh, 14 proti, 10 se zdrželo. Nynější předsednický mandát Jiřího Drahoše vyprší 24. března 2013. Nového předsedu AV ČR jmenuje po projednání vládou prezident republiky na základě návrhu Akademického sněmu.

V úvodu XLI. zasedání Akademického sněmu, jehož dopolední i odpolední část řídil místopředseda AV ČR pro třetí vědní oblast prof. Jaroslav Pánek, se Jiří Drahoš vrátil ke kritice metodiky hodnocení výsledků vědecké práce. Podle jeho názoru a rovněž s odkazem na odborná stanoviska (viz např. doporučení *Mezinárodního auditu výzkumu, vývoje a inovací v ČR*) nemůže tento principiálně nevhodný nástroj poskytovat potřebné zázemí pro rozhodování o institucionálním financování výzkumu v ČR.

Předseda Akademie věd v této souvislosti kritizoval i navrhované „dočasné řešení“ v podobě *Principů Metodiky 2013*, jež mají být v platnosti do doby, než Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zrealizuje projekt *Efektivní systém hodnocení a financování výzkumu, vývoje a inovací v ČR* (tzv. *Individuální projekt národní – IPn Metodika*). Jak uvedl Jiří Drahoš, zároveň se vyvíjí úsilí, aby se zaměření jmenovaného projektu přiblížilo *Principům Metodiky 2013*. Podle něj však nejsou oba cíle jakkoli slučitelné – *Principy Metodiky 2013*, jakož i ostatní dosavadní verze metodiky pouze imitují skutečné hodnocení. Akademie věd proto navrhuje současné rozdělování institucionálních dotací zafixovat až do doby, než vznikne metodika nová (nejdříve však po roce 2016). Předseda dále upozornil, že pokud vláda nepřehodnotí programové priority, budou výdaje na vědu stagnovat ve výši 26 miliard korun (0,7 % HDP); AV ČR obdrží od státu v tomto roce 4,6 miliardy korun.

Závažnou otázkou představuje stabilizace českého výzkumného prostředí a udržitelnost nově budovaných výzkumných center – důležité je nejen pokračovat v úspěšném čerpání evropských zdrojů, nýbrž i najít ve státním rozpočtu finanční rezervy, aby se beze zbytku využil potenciál nových center excelence a zároveň nebyly ohroženy současné výzkumné

instituce. Pro další vývoj české vědy je důležité, aby se k těmto otázkám vyjádřila rovněž Rada pro výzkum, vývoj a inovace a aby připravila plán, jak stabilizovat výzkumné organizace a udržitelnost nových výzkumných kapacit.

Jednou z nejdůležitějších událostí uplynulého období bylo podepsání *Společného prohlášení předsednictev Akademie věd ČR, České konference rektorů a Rady vysokých škol* (dostupné na <http://avcr.cz>), které má prohloubit vzájemnou spolupráci mezi těmito institucemi. Posílit postavení vědy v ČR má také cyklus seminářů, který se od února uskuteční ve spolupráci s Poslaneckou sněmovnou PČR.

V kontextu dalšího vývoje vědní politiky v Česku zmínil Jiří Drahoš zapojení AV ČR do příprav *Národních priorit orientovaného výzkumu, vývoje a inovací* a rovněž *Strategii rozvoje AV ČR pro období 2014–2020*, jejímž cílem je zvýšit vědecký výkon Akademie a jejích pracovišť vytvořením konzistentního programu, který by zohledňoval aktuální trendy světové vědy a vývoje poznání a zároveň reagoval na společenské výzvy v oblasti vědy a výzkumu. Napomoci určit základní vědecké směřování AV ČR by měla mj. i uvažovaná Mezinárodní vědecká rada – sestávat má například z představitelů význačných badatelských institucí typu Max-Planck-Gesellschaft či CNRS. Příprava *Strategie* bude patřit mezi nejdůležitější úkoly příští Akademické rady.

Ministr školství prof. Petr Fiala vyjádřil ve svém projevu názor, že je udržení institucionálních výdajů na vědu a výzkum ve stávající výši 26 miliard korun pozitivním signálem, neboť na rozdíl od zemí, jako jsou USA či Japonsko, u nás pokles výdajů nenastal. „Jak vysoké školy, tak i Akademie věd mají pocit, že by v jejich prospěch měla být poskytnuta větší část

ze schválených 26 miliard korun. Důležité ale je, že celková suma přináší českým vědcům a výzkumu stabilitu a jistotu," konstatoval Petr Fiala, který mj. dále uvedl, že kromě zmíněných 26 miliard je na podporu vědy určeno dále asi 24 miliard ze dvou operačních programů – OP *Výzkum a vývoj pro inovace* a OP *Vzdělávání pro konkurenceschopnost*. Podle někdejšího předsedy České konference rektorů se situace v obou OP významně zlepšuje – máme tak nyní vynikající příležitost, jak naplnit stanovené limity čerpání pro jednotlivé roky a programy dovést ke zdárnému konci.

Nezpochybnitelnou úlohu základního výzkumu vyzdvihl v projevu také hlavní vědecký poradce premiéra ČR prof. Rudolf Haňka, který již čtyři desetiletí působí na Cambridžské univerzitě ve Velké Británii. Podle jeho názoru vede kvalitní základní výzkum téměř vždy k praktickým aplikacím, jež mají často velký dopad. Jde o aplikace, jež si mnohdy ani nedokážeme v počátku výzkumu představit. Česká republika proto nemůže v této oblasti stagnovat, a to zvláště v situaci, kdy jsme svědky nebývalého rozmachu vědeckých poznatků. Rudolf Haňka zároveň upozornil, že bychom se měli zbavit nešvaru – označovat každý nový výsledek české vědy za světový, když u většiny z nich tomu tak není. Jako měřítko si vzal tzv. Advanced Grants z Evropské grantové agentury (ERC), jež se všeobecně považují za kritérium špičkové evropské vědy. Za

dobu jejich existence získalo Česko pouhé tři granty (nedávno jej obdržel prof. Tomáš Jungwirth z Fyzikálního ústavu AV ČR), zatímco např. Maďarsko jich dokázalo získat 12, Finsko 16 a Rakousko dokonce 30. Ačkoli čeští badatelé o ERC granty žádají, jejich úspěšnost dosahuje necelých pěti procent (Maďarsko 17 %, Rakousko 22 %).

Plné znění projevů Jiřího Drahoše, Petra Fialy a Rudolfa Haňky a Usnesení Akademického sněmu naleznete na následujících stranách.

Volebního zasedání Akademického sněmu se zúčastnilo celkem 198 členů Akademického sněmu (83 %) a 53 zvaných hostů; vedle již jmenovaných osobností rovněž někdejší vrcholní představitelé AV ČR Rudolf Zahradník, Helena Illnerová a Václav Pačes, dále např. místopředsedkyně Rady pro výzkum, vývoj a inovace Miroslava Kopicová, předseda Rady vysokých škol Jakub Fischer, předseda Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Marcel Chládek a další osobnosti české vědy a výzkumu.

Nový předseda AV ČR bude uveden do funkce na příštím zasedání Akademického sněmu, které se koná 19. března 2013 a na programu má také volbu nové Akademické rady. Návrhy kandidátů představíme v únorovém *Akademickém bulletinu*. ■

LUDĚK SVOBODA

Pro funkční období 2013–2017 se o úřad předsedy AV ČR ucházel jediný kandidát – Jiří Drahoš. V r. 2009 se AS rozhodoval mezi Jiřím Drahošem (zvolen) a Evou Sykovou; v r. 2005 kandidovali Václav Pačes (zvolen) a Vladimír Nekvasil, v r. 2001 Helena Illnerová (zvolena), Karel Jungwirth, Jiří Niederle a Václav Pačes. V letech 1993 a 1997 kandidoval na předsedu Rudolf Zahradník.



FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

AKADEMIE VĚD PŘIPRAVUJE

Projev předsedy

Vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové,

XLI. zasedání Akademického sněmu má volební charakter. V projevu bych se proto rád věnoval zejména programovým otázkám dalšího směřování Akademie věd. Část projevu však musím znovu vyhradit aktuální problematice *Metodiky hodnocení výsledků výzkumu, vývoje a inovací v České republice* (tzv. „kafemlejnku“). Poté se vrátím ke zprávě o činnosti Akademické rady od posledního sněmovního jednání a k významným výsledkům výzkumné práce, jichž dosáhla pracoviště Akademie věd. V závěru formuluji několik obecnějších poznámek k tématu budování nových výzkumných center.

Je smutnou skutečností, že se trvalou součástí naší práce v posledních letech stala kritika *Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací*. Mnohá odborná stanoviska, která sdílí i Akademie věd, přesvědčivě ukazují, že jde o principiálně nevhodný a vadný nástroj, který je třeba co nejdříve opustit. To ostatně konstatoval i Mezinárodní audit výzkumu, vývoje a inovací v České republice, který důrazně doporučil nahradit tento instrument novým způsobem hodnocení. Dokonce i Rada pro výzkum, vývoj a inovace na svém 274. zasedání v červnu tohoto roku jednomyslně schválila návrh novely zákona 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, vývoje a inovací, v němž otevřela cestu k eliminaci kafemlejnku a k přípravě rozpočtu na vědu a výzkum v souladu s doporučeními auditu. Současně připomeňme, že v připomínkovém řízení k *Metodice hodnocení* pro rok 2009 oficiálně odmítla její základní principy také Česká konference rektorů za vedení současného ministra školství Petra Fialy a zásadně ji kritizovala Rada vysokých škol – a to ze stejných důvodů, na něž dlouhodobě upozorňuje i Akademie věd. Přesto jsme neustále konfrontováni se snahami princip kafemlejnku cestou různých „zlepšení“ a „inovací“ legitimizovat a zachovat. Děje se tak dokonce navzdory skutečnosti, že i v programovém prohlášení současné vlády České republiky je jasně deklarována potřeba změnit stávající způsob hodnocení vědy.

Ukázalo se totiž, že v mezidobí vznikl návrh *Principů Metodiky 2013* jako tzv. „dočasné řešení“ do doby, než bude dokončen a implementován nový projekt *Efektivní systém hodnocení a financování výzkumu, vývoje a inovací v ČR*, který jako tzv. *Individuální projekt národní (IPn Metodika)* realizuje Ministerstvo

školství. Současně se vyvíjí úsilí, aby se zaměření projektu *IPn Metodika* přiblížilo připravované *Metodice hodnocení 2013*. Základní problém ovšem je, že na základě srovnání *Principů Metodiky 2013* s cíli projektu *IPn Metodika* lze jednoznačně ukázat jejich neslučitelnost. Zdůrazňuji, že stejně jako všechny dosavadní verze *Metodiky* ani *Principy Metodiky 2013* v podobě již částečně schválené RVVI nemohou v žádném případě naplnit deklarovanou roli, tj. poskytovat potřebné strategické informace pro rozhodování o institucionálním financování výzkumu v České republice, a to zejména proto, že jde znovu o pouhou imitaci skutečného hodnocení, jež nemůže obstát v kontextu obvyklých mezinárodních standardů a znovu povede k deformaci prostředí vědy a výzkumu. Navrhované pojetí se v mnoha ohledech nejen zásadně odlišuje od doporučené zahraniční praxe, ale je v rozporu i s *Dlouhodobými principy hodnocení a financování*, jak byly schváleny na 263. zasedání RVVI počátkem roku 2011. Ostatně, nikterak vstřícné vůči *Metodice 2013* není ani nejnovější stanovisko České konference rektorů.

Nemám v úmyslu detailně analyzovat připravovanou *Metodiku hodnocení 2013* a není to ani cílem tohoto zasedání Sněmu. Jsem ale přesvědčen, že jde o nástroj, který poškozují českou vědu v mezinárodním kontextu tím, že nadřazuje kvantitu kvalitě a mění nežádoucím způsobem motivaci vědeckých pracovníků. Zasahuje tak do vlastní povahy vědecké práce jako tvůrčího procesu a činí ho závislým na formálně definovaných výsledcích měřených body a bohužel i jejich finančním ekvivalentem. Otázkou tedy zůstává, co je důvodem neustálého opakování stejných chyb v podobě nyní připravovaného „dočasného řešení“? Nezbývá než konstatovat, že stejné chyby jsou vedeny stále stejnými motivacemi.

Na jedné straně tak stojí důkladně promyšlený projekt založený na mezinárodních zkušenostech a doporučeních auditu, s početným týmem lidí z vysokých škol, výzkumných organizací a dalších institucí. Na straně druhé je zde překotně vznikající a neustále modifikovaný návrh *Metodiky hodnocení 2013* s pouze deklarovanou ambicí konvergovat k cílům projektu *IPn Metodika* podle Memoranda uzavřeného mezi RVVI a Ministerstvem školství. Přestože jsem k iniciativám tohoto typu poněkud skeptický, jistě je můžeme akceptovat, ovšem pouze v případě, pokud by právě toto memorandum skutečně přispělo k realizaci projektu *IPn Metodika* a zároveň vedlo k eliminaci kafemlejnku. Za rozhodující pro úspěch projektu *IPn*

NOVOU STRATEGII ROZVOJE Akademie věd ČR Jiřího Drahoše



VŠECHNA FOTÁ: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Metodika přitom považují zapojení zahraničního partnera do řešení dvou klíčových aktivit, tj. hodnocení a financování výzkumných organizací. Výsledky nedávno skončeného Mezinárodního auditu ukazují, že bez zapojení zahraničního partnera s vlastními rozsáhlými zkušenostmi ze způsobů hodnocení vědy a výzkumu ve světě nelze vytvořit kvalitní nový způsob hodnocení, na němž by se shodli všichni hlavní aktéři systému výzkumu, vývoje a inovací. Považujeme proto za velmi důležité, aby byla bez dalších odkladů zahájena práce na návrhu nového systému hodnocení a financování výzkumných organizací.

Veřejnost a politická reprezentace po nás oprávněně požadují kvalitní výsledky, a právě proto je povinností vedení Akademie věd usilovat o to, aby kritéria jejich hodnocení byla přiměřená a aby vhodně stimulovala prostředí vědy a výzkumu. Dosud navržené principy

Metodiky hodnocení 2013, stejně jako její předchozí verze, tento základní požadavek nesplňují. Uvádím se vši vážností, že Akademie věd takový systém hodnocení zásadně odmítá. Za mnohem vhodnější cestu k nápravě současné neudržitelné situace považujeme zafixování výrazné části rozpočtových výdajů na výzkum, vývoj a inovace na stávající úrovni, a to do doby, než bude připraven nový způsob hodnocení a financování na základě projektu *IPn Metodika*. Shody na tomto řešení lze dosáhnout ovšem pouze tehdy, dokážeme-li odlišit rovinu prosazování krátkodobých partiálních zájmů od jednání vedeného odpovědností za současný stav a budoucí uspořádání vědy a výzkumu v České republice. Nemusím připomínat, že nenajdeme-li názorovou shodu uvnitř vědecké komunity, jak nám to koneckonců doporučuje i Mezinárodní audit, mohli bychom se důvodně obávat, že to, co máme



**Jednání
Akademického
sněmu
se zúčastnili také
Richard Hindls,
Stanislava
Hronová,
Vladimír Nekvasil,
Václav Havlíček
a Miroslav Tůma.**

dělat, nám bude diktováno zvenčí. Součástí tohoto procesu se ovšem musí stát i nezbytná změna zákona 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, vývoje a inovací.

Skutečnost, že umíme být jednotní, dokazuje Společné prohlášení předsednictev Akademie věd ČR, České konference rektorů a Rady vysokých škol, které na společné schůzce v říjnu 2012 vyjádřilo zájem na vzájemné spolupráci ve prospěch rozvoje výzkumu, vývoje a vysokoškolského vzdělávání jako primárního veřejného zájmu České republiky, ale také nespokojenost s dlouhotrvajícím posilováním financování podnikatelské sféry z veřejných výdajů na výzkum, vývoj a inovace. Prvním výsledkem tohoto pozitivního kroku bylo další Společné prohlášení k navrhovanému „úspornému“ rozpočtu na vědu, výzkum a vzdělávání z listopadu tohoto roku. Společný postup v těchto zásadních věcech je cestou, jak odvrátit hrozbu destabilizace českého systému vědy a vzdělávání. Cestou, jak ukázat vědeckou obec jako komunitu nejen vědecky respektovanou, ale také schopnou prosazovat veřejný zájem v oblasti české vědy a výzkumu. Cestou, jak zachovat autonomní charakter vědeckých a vzdělávacích institucí, který odpovídá jejich úloze a pozici ve veřejném prostoru.

Zpráva o činnosti Akademické rady

Stručně připomenu činnost Akademické rady v období od XL. zasedání Akademického sněmu v dubnu 2012.

V uplynulých měsících jsme velkou pozornost věnovali přípravě návrhu výdajů státního rozpočtu České republiky na výzkum, vývoj a inovace na rok 2013 s výhledem na léta 2014 a 2015. Přes veškeré komplikace, kdy Akademii věd reálně hrozilo snížení institucionálních výdajů na příští rok o 295 milionů korun, se po několika mých jednáních s premiérem podařilo snížit tento pokles o 200 milionů korun. Částky plánované

ve výhledu na léta 2014–2015 se pohybují na úrovni kolem 4,6 miliardy korun ročně. Musím bohužel konstatovat, že naprosto nekonceptní přístup RVVI ve věci aktuálního návrhu rozpočtu na VaVal měl za následek, že její členové z Akademie věd a předsednictvo Akademické rady byli nuceni vynaložit enormní úsilí a strávit nepřiměřeně mnoho času vyvracením nekorektních informací uváděných v oficiálních rozpočtových dokumentech RVVI. Žádné relevantní argumenty ze strany RVVI pro snížení institucionální financování Akademie věd v příštím roce totiž neznaly. Opakovaně jsme tak svědky situace, kdy návrhy RVVI je nucen korigovat premiér a následně vláda České republiky, což představuje jisté selhání ve věci odborné kompetence RVVI jako poradního orgánu vlády České republiky. O rozpočtu se v těchto dnech jedná v Poslanecké sněmovně PČR; já i moji kolegové budeme usilovat o další korekci nezdůvodněného propadu ve financování Akademie věd v příštím roce.

Kolegové z Akademické rady se účastnili prací na technické novele zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků. Původně se zdálo, že by novela mohla vést k eliminaci vlivu kafemlejnku na poskytování institucionální podpory; o výsledku vás budu informovat až na jarním zasedání Akademického sněmu. Termín předložení vládě byl stanoven na prosinec 2012.

Akademie věd se zapojila i do přípravy *Národních priorit orientovaného výzkumu, vývoje a inovací*. Vývoj v této oblasti pečlivě sledujeme a prostřednictvím pověřených zástupců se aktivně účastníme všech jednání a diskusí s cílem, aby konečná podoba implementačního dokumentu byla v souladu se zájmy Akademie věd.

Pokud jde o evropskou agendu Akademické rady, považuji za důležité připomenout, že se průběžně účastníme přípravy České republiky na čerpání prostředků ze strukturálních fondů v rámci budoucího programového období 2014–2020. Z pohledu Akademie věd je zvláště důležitý souhlas vlády se vznikem OP *Výzkum, vývoj a vzdělávání* řízeným Ministerstvem školství a OP *Praha – pól růstu* řízeným Magistrátem hlavního města Prahy. V této souvislosti sledujeme i nové aktivity Evropské komise, která již delší dobu ohlašuje úmysl podpořit synergii mezi strukturálními fondy a rámcovými programy pro vědu a výzkum. Nedávno se objevil první konkrétní návrh s názvem *ERA Chairs*, jehož hlavním cílem je zvýšit účast nových členských zemí v příštím rámcovém programu. Další vývoj v této oblasti budeme sledovat.

Již několik let na Akademickém sněmu diskutujeme otázku udržitelnosti výzkumných center budovaných ze strukturálních fondů. Zde chci upozornit na jeden ze zásadních zdrojů financování – *Národní program udržitelnosti I*, jehož 1. výzvu se chystá Ministerstvo školství vyhlásit ještě tento měsíc. Program bude

vyhlášen na léta 2013–2020 a je určen pro regionální centra OP *VaVpl* a centra OP *Praha – konkurenceschopnost*; týká se tedy mnoha pracovišť Akademie věd. Program na celé období počítá celkem s 8,5 miliardy korun ze státního rozpočtu. Úspěšní žadatelé získají podporu na dobu až pěti let; celková výše podpory z tohoto programu může dosáhnout nejvýše 50 % nákladů na činnost. Na podporu velkých projektů OP *VaVpl* bude vyhlášen *Národní program udržitelnosti II*, jehož zahájení se předpokládá v roce 2016.

Za významnou událost uplynulého období považuji, jak jsem již zmínil, podepsání *Společného prohlášení předsednictev Akademie věd ČR, České konference rektorů a Rady vysokých škol* o ušší vzájemné spolupráci. Za daných okolností to považuji za mimořádně pozitivní zprávu. Na tomto základě lze partnerství s vysokými školami dále prohlubovat a ve všech zásadních otázkách postupovat pokud možno jednotně.

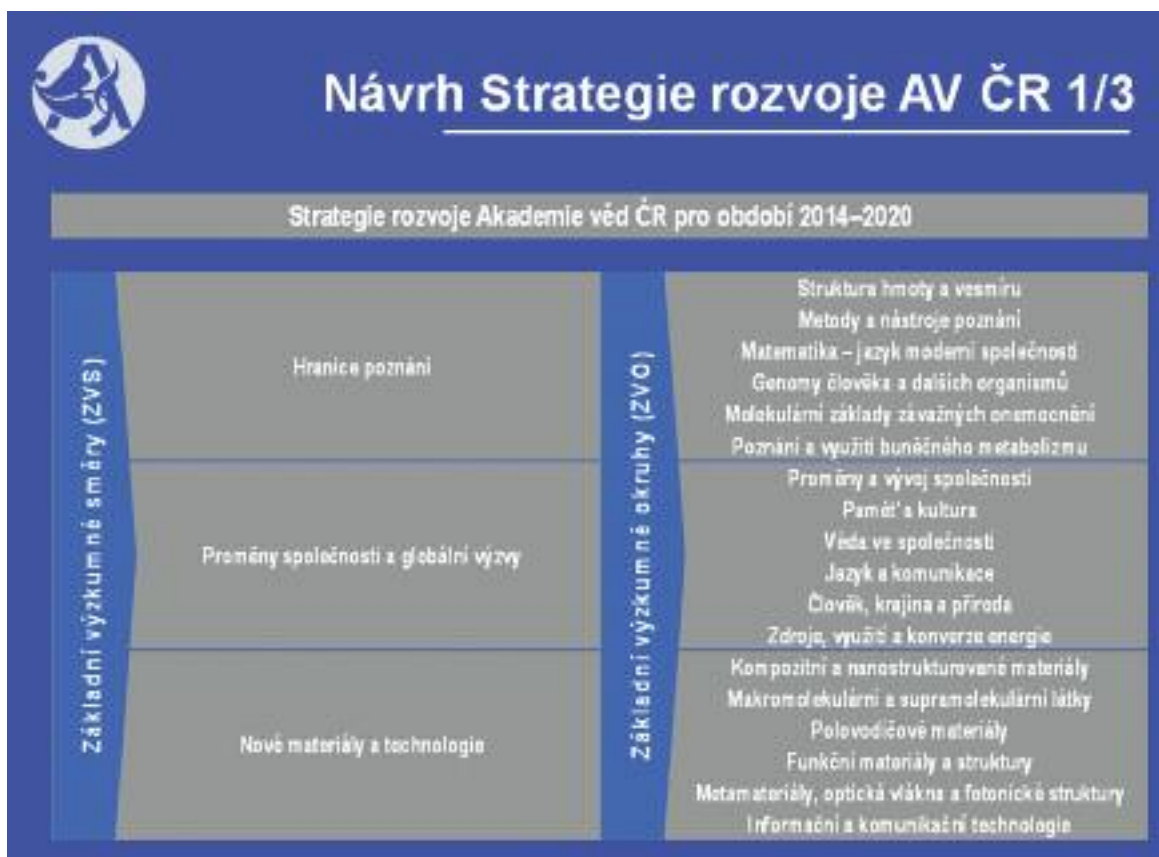
Zároveň velmi oceňuji, že se na základě *Memoranda o vzájemné podpoře a spolupráci mezi Poslaneckou sněmovnou PČR a Akademií věd ČR* podařilo s vedením Poslanecké sněmovny připravit a vzájemně odsouhlasit cyklus seminářů, který bude zahájen v únoru příštího roku.

Tolik stručně k naší práci v uplynulém období, za kterou bych chtěl ještě jednou poděkovat všem, kteří se na ní podíleli.

Strategie rozvoje Akademie věd ČR pro období 2012–2020

V závěru této části bych rád informoval o postupu práci na *Strategii rozvoje AV ČR pro období 2014–2020*. V souvislosti s ukončením procesu hodnocení výzkumné činnosti našich pracovišť za léta 2005–2009 jsme se věnovali diskusím nad budoucím směřováním Akademie věd. Základním cílem je zvýšit vědecký výkon Akademie věd a jejích pracovišť vytvořením koherentního programu Akademie věd jako celku, který by reflektoval aktuální trendy světové vědy a vývoje poznání a zároveň reagoval na základní společenské výzvy v oblasti vědy a výzkumu. Na snímku vidíte aktuální strukturu základních výzkumných směrů a dílčích okruhů výzkumné činnosti Akademie věd – v souladu s takovýmto záměrem, který je zatím pouze nastíněn, budou postupně, ve spolupráci s jednotlivými pracovišti Akademie věd, formulovány konkrétní výzkumné programy.

V průběhu diskusí nad návrhem *Strategie* v rámci pracovní skupiny složené z členů Akademické a Vědecké rady jsme dospěli k předběžné shodě o systému koordinace výzkumné činnosti Akademie věd. Jak je patrné z následujícího snímku, za hlavní složky systému můžeme považovat Radu pro řízení výzkumných směrů, Koordinační radu základních výzkumných okruhů a Radu výzkumných programů. V Radě pro řízení výzkumných směrů s odpovědností za dlouhodobé



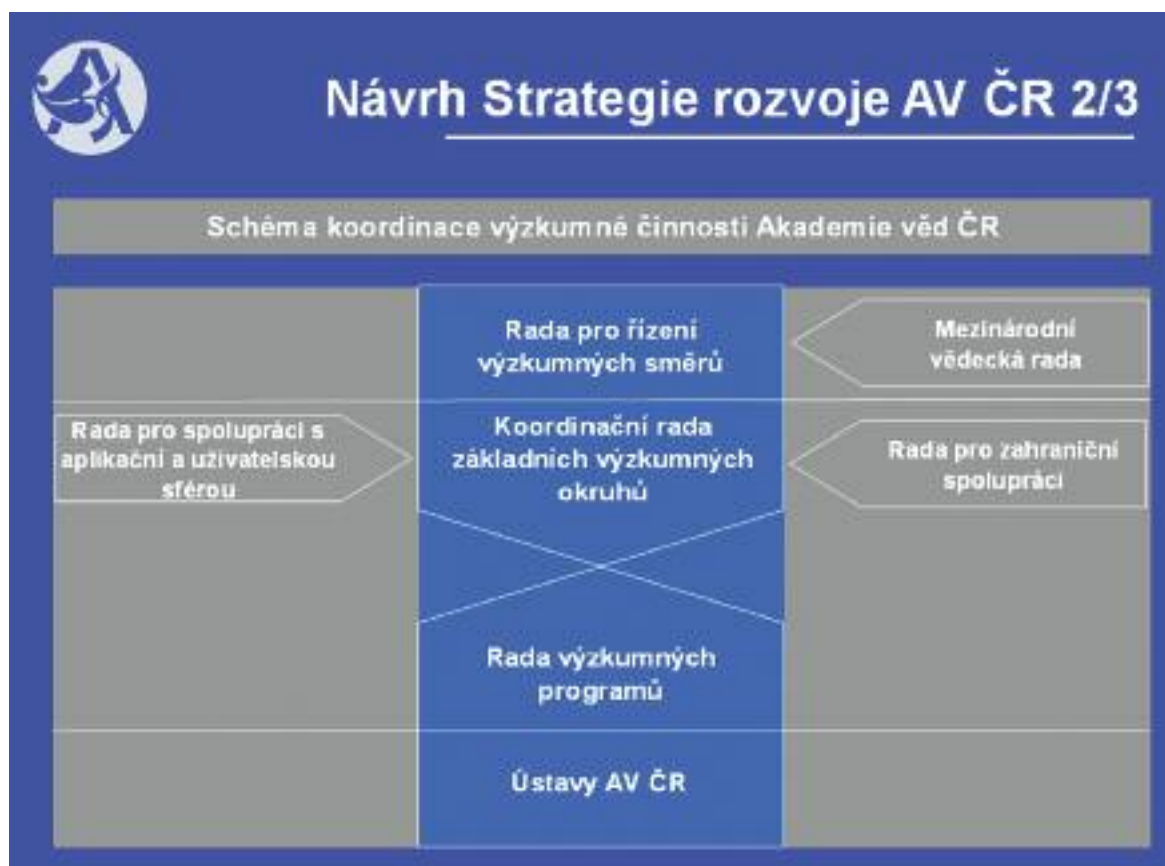
vědecké směřování Akademie věd by měli být zastoupeni členové předsednictev Akademické a Vědecké rady. Koordinační rada by měla být složená z členů Akademické rady v pozici koordinátorů dílčích okruhů výzkumné činnosti Akademie věd. Jejich úkolem by mělo být řízení stanoveného okruhu výzkumné činnosti a koordinace vědeckých týmů, aby byla zajištěna soudržnost výzkumných projektů a využity synergie z mezioborové a meziinstitucionální spolupráce, s cílem dosáhnout vynikající mezinárodní úrovně. Na činnosti Rady výzkumných programů by se měli podílet ředitelé pracovišť v roli spolukoordinátorů jednotlivých okruhů výzkumné činnosti Akademie věd, neboť to budou právě oni, kdo ponese odpovědnost za přípravu a plnění konkrétních výzkumných programů. Dále zvažujeme modernizaci pojetí Rady pro spolupráci s aplikační a uživatelskou sférou a Rady pro zahraniční spolupráci, aby poskytovaly náměty, informace či doporučení ke zvýšení výkonnosti Akademie věd. Na úrovni strategického řízení uvažujeme o ustavení Mezinárodní vědecké rady, která by napomáhala určovat základní vědecké směřování Akademie věd; sestávala by například z představitelů významných zahraničních neuniverzitních vědeckých institucí typu Max-Planck-Gesellschaft, Helmholtz-Gemeinschaft, Leibniz-Gemeinschaft, CNRS apod. V rámci pracovní skupiny jsme se shodli, že výše zmíněné rady musí být obsazeny špičkovými vědci, resp. zkušenými manažery vědecké činnosti.

Jak je vidět na dalším snímku, navrhované procesy shora dolů (top-down) by se překrývaly s procesy zdola nahoru (bottom-up). Domníváme se, že kombinace těchto dvou přístupů by měla umožnit jak svobodnou formulaci badatelských témat na úrovni vědeckých týmů a pracovišť, tak i nutnou míru koordinace výzkumných programů pracovišť ze strany vedení Akademie věd. Prostřednictvím obousměrné koordinace výzkumných činností Akademie věd by tak bylo zajištěno, že by základní orientace vědecko-výzkumné činnosti byla formulována zdola, přičemž vedení Akademie věd by mělo nově možnost ovlivňovat její strategické zaměření. Snahou by přitom mělo být poukázat na provázanost nejen výzkumných témat, ale také základního a aplikovaného výzkumu.

Zdůrazňuji, že jde o počátek dlouhodobého procesu. Přípravu nové *Strategie* považuji za jeden z klíčových úkolů pro příští Akademickou radu. Konečné rozhodnutí v této věci bude samozřejmě příslušet Akademickému sněmu. Na tomto místě děkuji členům Akademické rady a Vědecké rady, kteří přispěli do diskusí o *Strategii* dalšího rozvoje Akademie věd.

Výsledky výzkumné činnosti

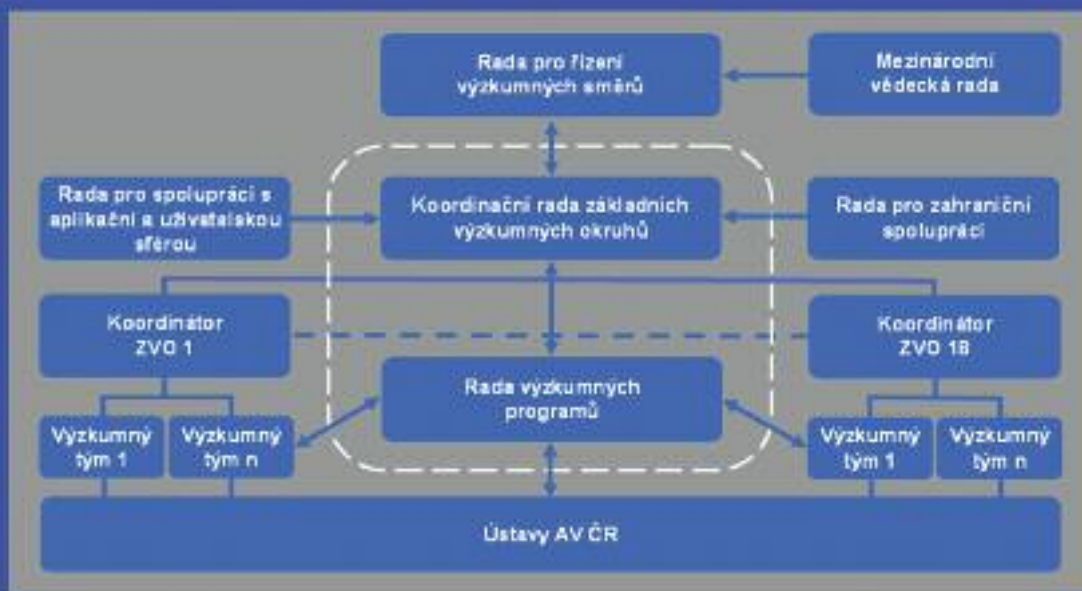
V další části se obrátím k výsledkům výzkumné práce; zmíním jen jeden subjektivně vybraný výsledek za každou vědní oblast.





Návrh Strategie rozvoje AV ČR 3/3

Schéma koordinace výzkumné činnosti Akademie věd ČR



Oblast věd o neživé přírodě: Pozoruhodný výsledek získali pracovníci Ústavu přístrojové techniky ve spolupráci se společností MESING, s. r. o. Pořádilo se jim vyvinout a patentovat automatický systém pro bezkontaktní kalibraci koncových měrek založený na kombinaci bílého světla a laserového záření. Optická měřicí sestava je doplněna automatickým výměníkem koncových měrek. Zkonstruované zařízení se může pochlubit Zlatou medailí pro nejlepší inovační exponát v rámci letošního, 54. mezinárodního strojírenského veletrhu v Brně. Nedávno také získalo ve velmi náročné soutěži cenu firmy Siemens za nejlepší výsledek aplikovaného výzkumu.

Oblast věd o živé přírodě a chemických věd: Ústav makromolekulární chemie vyvinul nové metody přípravy biomateriálů, jejichž povrchy, tvořené organizovanou molekulární vrstvou hydrofilních polymerních řetězců, mimořádně účinně zabraňují nespecifické adsorpci proteinů z biologických tekutin. Následným navázáním zvolených ligandů na takto inertní povrchy lze zajistit selektivní interakce biomateriálu s cílovými proteiny, buňkami a tkáněmi. V pilotních experimentech byly ověřeny možnosti využití takto připravených materiálů pro konstrukci biosenzorů nebo selektivních nosičů buněk pro regenerativní medicínu a tkáňové inženýrství.

Oblast humanitních a společenských věd: Pracovníci Psychologického ústavu završili dlouholetý výzkum rizikových a protektivních faktorů vývoje v dospívání, který byl řešen v rámci projektu koordinovaného Yaleovou univerzitou, publikací stěžejních výsledků v *Journal of Early Adolescence*. Výzkum na reprezentativním národním souboru čítajícím 5 000 dospívajících přinesl mj. poznatky, že v běžné, nedelikventní populaci dospívajících je kvalita rodičovské výchovy významnějším faktorem pro vznik antisociálního chování adolescentů než demografické a socio-ekonomické charakteristiky rodiny.

Projekty nových výzkumných center

V závěru bych rád pronesl několik obecnějších poznámek k tématu budování nových výzkumných center.

V uplynulých měsících jsem měl možnost zúčastnit se slavnostního zahájení dvou velkých projektů OP *VaVpl*. V obou projektech ELI a BIOCEV jsou hlavními aktéry ústavy Akademie věd.

Uvedené projekty naplňují všechny hlavní cíle prioritní osy 1 – *Evropská centra excelence*. Jejich realizace umožní dále rozvinout nejen efektivní spolupráci s vysokými školami a dalšími výzkumnými organizacemi, ale nabízí též možnost vzniku nových malých a středních podniků jak v souvislosti s budováním infrastruktury, tak i v návaznosti na řešené výzkumné

projekty. Neméně důležité je, že programy základního i aplikovaného výzkumu v těchto centrech přispějí k výchově nové generace badatelů a technologických specialistů. Infrastruktury vybudované v rámci těchto center dále integrují Českou republiku do evropského výzkumného prostoru a poskytnou platformu jak pro špičkový základní výzkum, tak i pro spolupráci s aplikační sférou na poli nejvyspělejších technologií. Nejde tedy jen o prestiž ve vědeckém světě, ale zejména a především o posilování výzkumného, vývojového a inovačního potenciálu České republiky zajišťujícího růst, konkurenceschopnost a také nová pracovní místa, která tyto špičkové výzkumné projekty do okolí metropole přinesou.

Hovoříme-li o českém výzkumu a o zvyšování jeho kvality, pak jistě nejen za sebe mohu říci, že do uvedených projektů vkládáme velké naděje, ale také jsme si vědomi rizik spojených s jejich realizací. Pro jejich úspěch jsou klíčové dvě věci – dostatek kvalitních vědců a zajištění jejich finanční udržitelnosti jak z prostředků státního rozpočtu, tak ze soukromých a zahraničních zdrojů. Ponecháme-li stranou nároky na personální kapacity, které se budou odvíjet od postupně nabíhajících projektů a programů, pak se jako klíčová jeví otázka garantované institucionální podpory těchto špičkových center tak, aby byl zajištěn jejich dlouhodobý provoz včetně nezbytné obnovy. V České republice ovšem v rámci programu OP

VaVpl přibývají nejenom tzv. velké projekty, ale i mnoho dalších menších výzkumných center, která na sebe vážou nově vznikající pracovní místa a nároky na financování provozu.

V uvedeném kontextu je příznivá zpráva, že na základě závazku přijatého vládou připravilo Ministerstvo školství na národní úrovni dva programy na podporu výzkumných center vybudovaných z prostředků OP *VaVpl* a OP *Praha Konkurenceschopnost – Národní program udržitelnosti I* na podporu center s celkovými náklady nepřesahujícími 50 milionů eur, který by měl být zahájen v roce 2013, a *Národní program udržitelnosti II* na podporu velkých infrastruktur výzkumu, jehož zahájení se předpokládá v roce 2016. Plánované výdaje na realizaci těchto programů v letech 2013–2020 činí přibližně 30 miliard korun, z toho kolem 16 miliard korun ze státního rozpočtu. V současné době přitom nejde o prostředky nad rámec výdajů státního rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace, ale jde de facto o přesun z finančních prostředků aktuálně vyčleněných na kofinancování operačních programů v působnosti Ministerstva školství; vládou schválený střednědobý výhled do r. 2015 s prostředky pro *Národní program udržitelnosti I* počítá.

Již méně příznivou skutečností je, že horní míra kvalifikovaného odhadu veřejných výdajů potřebných pro zajištění udržitelnosti nových výzkumných center v letech 2016–2019 dosahuje výše až tří miliard korun

Při volbě kandidáta na předsedu AV ČR bylo odevzdáno celkem 196 platných hlasů.





Debata nad hlasovacími lístky: Jaroslav Spižek, Ivan Lefkovits a Martin Bilej (obr. vlevo).

ročně nad rámec plánovaných výdajů státního rozpočtu. Lze předpokládat, že s uváděním jednotlivých výzkumných center do provozu se zvýší objem požadavků v obou hlavních agenturách (GA ČR a TA ČR), což může mít za následek výpadek v příjmech těchto center plánovaných z národních grantů. Zejména v GA ČR je situace již nyní napjatá a úspěšnost podaných návrhů projektů se pohybuje na úrovni 20 až 25 %. Dalším finančním zdrojem k zajištění udržitelnosti budovaných center jsou příjmy ze smluvního výzkumu; již nyní se však ukazuje, že některá centra budou mít s dosažením plánované výše tohoto ukazatele potíže. Pokud jde o mezinárodní zdroje financování, ve vysokoškolském a vládním sektoru, kam se soustřeďuje velká část nových projektů, činí podíl zahraničních zdrojů aktuálně od asi 4 do 8 %. Pro nová centra tak bude dosažení plánovaného cíle, tedy získat ze zahraničí zhruba 10 až 16 % svých příjmů, rovněž velkou výzvou.

Vzhledem k celkové situaci české ekonomiky nelze očekávat, že v příštích letech dojde k výraznějšímu navýšení výdajů státního rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace. Nemělo by však dojít ani k jejich poklesu, samozřejmě za předpokladu, že vláda nepřehodnotí své programové priority. Do budoucna se dá tedy očekávat pokračující stagnace rozpočtových výdajů na vědu a výzkum na úrovni přibližně 26 miliard korun ročně. Vzájemný poměr účelových a institucionálních výdajů se přitom v posledních letech ustálil na úrovni 1 : 1.

Z těchto základních informací je zřejmé, že pro celkovou stabilizaci výzkumného prostředí a pro dlouhodobou udržitelnost nově budovaných výzkumných center, a to i po roce 2020, bude rozhodující, zda a do jaké míry se podaří nalézt vnitřní rezervy ve výdajích státního rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace (tj. méně účelně vynakládané nebo volné finanční prostředky) a zároveň účelně využít prostředky na výzkum a vývoj ze zdrojů Evropské unie. Chceme-li se touto situací vážně zabývat, musíme si položit otázky, zda plánované výdaje státního rozpočtu v letech

2013–2020 odpovídají nárokům na udržitelnost nových výzkumných center, jak budou potřeby center zohledněny v přípravě budoucích operačních programů, zda a jak bude zajištěno jejich financování po roce 2020 a jak podpořit spolupráci s podnikovou sférou. Má-li být plně využit potenciál nových výzkumných center, nesmíme zároveň připustit destabilizaci stávajících výzkumných organizací.

Pro budoucnost české vědy a výzkumu je důležité, aby se Rada pro výzkum, vývoj a inovace vyjádřila k uvedeným problémovým okruhům. Apeluji tedy na Radu, aby připravila konzistentní plán stabilizace výzkumných organizací a udržitelnosti výzkumných kapacit nově budovaných v rámci celého systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice a předložila ho vládě České republiky.

Oceňuji přístup Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které v těchto dnech zahájilo jednání s unijní administrativou o možnosti fázování projektu ELI do dalšího programového období kohezní politiky. Důvodem je jednak zpoždění zaviněné zdlouhavým schvalováním projektu různými útvary Evropské komise a také prodlevy vyplývající z respektování nedávno (nepříliš šťastně) novelizovaného zákona o veřejných zakázkách, který představuje v případě zadávání zakázek na složitá ojedinelá výzkumná zařízení časové úskalí. V příštím operačním programu proto musí být zohledněna i skutečnost, že projekt ELI – Beamlines, jako klíčová součást projektu ELI, bude v novém programovém období kohezní politiky dokončen jako prioritní mezinárodní projekt panevropského významu.

V úplném závěru chci ujistit, že vedení Akademie věd, vědomo si své zásadní odpovědnosti, bude i nadále pokračovat ve snaze vytvářet co nejlepší podmínky pro českou vědu s cílem podporovat její úspěšný rozvoj a důsledně dbát, aby i do budoucna byl zachován vyvážený poměr mezi nutností udržovat dostatečně širokou základnu vědních oborů a potřebou posilovat prioritní směry výzkumu. ■

V diskuzi vystoupil mj. člen Akademické rady Vladimír Nekvasil.

Projev ministra školství, mládeže a tělovýchovy



OBĚ FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

přijímána jednohlasně všemi členy, ať už jde o zástupce vysokých škol, Akademie věd či podnikatelské sféry. Takový společný hlas Rady je bezesporu velmi silný, je to argument pro českou politickou reprezentaci a jasný signál o významné shodě, kterou je potřeba i nadále respektovat. V Radě máme odlišné postoje a názory, ale schopnost diskutovat, hledat společná řešení a dosáhnout shody považuji za důležitou dobrou zprávu pro českou vědu do budoucna.

Za pozitivní můžeme považovat také to, o čem mluvil, byť trochu z jiné perspektivy, předseda AV ČR. Na svém listopadovém zasedání se Rada jednohlasně shodla na principech *Metodiky hodnocení výzkumných organizací pro rok 2013*. Požadavky, které jsme formulovali v době, kdy jsem byl ještě předsedou České konference rektorů, byly do značné míry naplněny, protože se podařilo oslabit přímý vliv tzv. kafemlejnku na financování výzkumu. Nyní v principech *Metodiky* jdeme ještě dále

– respektována jsou oborová specifika, přistupuje se k principu peer-review a přibylo mnoho dalších bodů, po nichž vědecká komunita volala. Názory na metodiku jsou velmi rozdílné. Na jedné straně existuje postoj AV ČR, na druhé straně máme například stanovisko děkanů přírodovědně zaměřených fakult, kteří požadují zachování přímého vlivu dosavadní metodiky na financování výzkumných institucí. Určitě nelze označit jeden postoj za kompetentní a druhý za nekompetentní. Jde spíše o názory uvnitř vědecké obce, které je potřeba zohlednit při přípravě nové metodiky. Nechtěl bych přeceňovat, zdůrazňovat ani podtrhovat rozdíly. Chtěl bych naopak vyzdvihnout shodu, ke které dospěla Rada. Domluvili jsme se, že je klíčové postupovat v rámci individuálního projektu národního tak, abychom od roku 2016 měli metodiku, jež se těší důvěře a respektu celé vědecké obce, a že do té doby budeme používat tzv. metodiku M13. Proto vítám, že Rada odsouhlasila text společného memoranda s Ministerstvem školství. Je to první krok ke vzniku skutečně nového, konsensuálního a obecně akceptovaného systému hodnocení výsledků a institucí v České republice. Cesta k tomu bude ale nesmírně složitá. Prosím, abychom všichni přistupovali k názorům těch druhých s respektem a důvěrou. Jsme na cestě, na které máme společný zájem, abychom po všech slepých uličkách a chybách, které se udělaly v minulosti,

Vážený pane předsedo, vážení hosté, milé kolegyně, milí kolegové, dámy a pánové,

těší mne, že vás mohu pozdravit jménem předsedy vlády České republiky Petra Nečase, z jeho pověření také za vládu ČR a samozřejmě také sám za sebe.

Český stát přikládá výzkumu mimořádný význam. Svědčí o tom nejen to, že se podařilo udržet stávající hladinu výdajů na výzkum také v rozpočtu na příští rok, ale i to, že se vláda nakonec rozhodla finanční prostředky mírně navýšit. V příštím roce je na podporu výzkumu, vývoje a inovací určeno ze státního rozpočtu 26,17 miliardy korun – tedy zhruba 0,7 % HDP. Můžeme mít samozřejmě rozdílné pohledy na rozdělení této částky. Jak vysoké školy, tak i Akademie věd mají pocit, že by v jejich prospěch měla být poskytnuta větší část ze schválených 26 miliard. Důležité ale je, že celková suma přináší českým vědcům a výzkumu stabilitu a jistotu. Na rozdíl od jiných zemí, a to i tak výzkumně vyspělých, jako jsou Spojené státy, Japonsko či Španělsko, u nás pokles výdajů na výzkum nenastal.

V poslední době se velmi dobře vyvíjí také jednání v Radě pro výzkum, vývoj a inovace. Letos jsme mohli sledovat novou situaci, kterou nepamatuji za celou dobu, co v Radě působím. Všechna klíčová rozhodnutí jsou po časově náročných, ale korektních jednáních

ovýchovy Petra Fialy

dospěli k rozumnému a mezinárodně akceptovatelnému hodnocení výzkumu.

Kromě již zmíněných 26 miliard korun je na podporu vědecké činnosti v příštím roce určeno také zhruba 24 miliard korun ze dvou operačních programů, které spravuje Ministerstvo školství, tedy z OP *Výzkum a vývoj pro inovace* a OP *Vzdělávání pro konkurenceschopnost*. Situace v obou operačních programech se zlepšuje, zvláště patrné je to v druhém z nich, který byl v mimořádně kritické situaci a v němž byly po deset měsíců zastaveny platby. Prostřednictvím několika konkrétních kroků, které jsme za poslední měsíce udělali, se podařilo znovu získat důvěru Evropské komise. Nyní máme velkou šanci, abychom naplnili stanovené limity čerpání pro jednotlivé roky a programy dovedli úspěšně do konce.

Stát chce i nadále vytvářet podmínky pro rozvoj a fungování center excelentní vědy, z jejichž výsledků má užitek celá společnost, a proto spouští dva podpůrné programy připravené Ministerstvem školství, tzv. Národní program udržitelnosti I a II. Oba schválila vláda letos v červnu a dohromady rozdělí v letech 2013–2020 výzkumným centrům po celé ČR více než 15 miliard korun. První veřejnou soutěž v rámci prvního z programů vyhlásilo Ministerstvo těsně před konáním Akademického sněmu.

Český výzkum může počítat také s dalšími finančními prostředky z evropských strukturálních fondů po roce 2014. Vláda schválila návrh operační programy pro příští programovací období, a i když došlo k velké redukci jejich počtu, je jedním z nich OP *Výzkum, vývoj a vzdělávání*, který bude řídit MŠMT. Tento program bude samozřejmě zaměřen také na podporu výzkumu a vývoje, lidských zdrojů ve výzkumu a vzdělávání na všech úrovních. Je velmi důležité, že má Česká republika znovu operační program, který kombinuje finanční prostředky a dává je ve prospěch vzdělávání a výzkumu.

Zlepšit podmínky pro kvalitní výzkum by měla také novela zákona o vysokých školách, kterou připravujeme a kterou chceme předložit vládě na jaře příštího roku. Chtěl bych v této souvislosti ocenit roli Akademie věd v přípravě studentů v doktorském studiu a prohlubující se spolupráci mezi Akademií věd a vysokými školami na všech úrovních. Předpokládáme, že tato vazba se bude do

budoucnu posilovat a chceme pro to vytvořit všechny podmínky.

Tento Akademický sněm není jen pracovní, ale je i volební. Vybíráte předsedu Akademie věd a máte jednoho kandidáta. To nepochybně vyjadřuje vaše přesvědčení, že cesta, kterou Akademie věd šla v uplynulých letech, je správná. Nemám v úmyslu a ani nemohu dávat nějaká konkrétní doporučení, a už vůbec bych se nechtěl dopustit něčeho, co se dnes mediálně označuje jako „políbek smrti“. Jen mi dovoluete poznamenat, že profesora Jiřího Drahoše znám mnoho let ještě z doby, kdy jsem působil v různých funkcích na vysoké škole a kdy jsme společně uvažovali o přípravě evropských projektů pro operační programy. Profesor Drahoš je nepochybně výjimečná a viditelná osobnost, výrazný, i když někdy nesnadný partner, jak ostatně vyplynulo i z jeho dnešního projevu. Dokáže významným způsobem a úspěšně hájit zájmy Akademie věd a já se těším na další spolupráci s ním.

Na podzim roku 2012 tomu bylo 60 let ode dne, kdy byla Akademie věd založena. Od té doby si vybudovala silnou pozici nejen v českém, ale i v mezinárodním vědeckém společenství a stala se respektovanou výzkumnou institucí. Rád bych proto při této příležitosti popřál Akademii věd nejen dobrou volbu předsedy, ale především úspěšný rozvoj do dalších let. ■

Zleva:
Helena Illnerová,
Vladimír Mareček
a Petr Pokorný



Projev Rudolfa Haňky, hlavního věd

OBĚ FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN



Vážený pane předsedo, vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté,

dovolte mi, abych vás pozdravil jménem předsedy vlády České republiky Petra Nečase, který mne požádal, abych ho na jednání Akademického sněmu omluvil a zastoupil.

Nejsem častým hostem Akademického sněmu (naposledy jsem se jej účastnil před deseti lety), a proto je to pro mne o to větší potěšení, že vás mohu oslovit. I když z trochu jiné pozice a s jinými zkušenostmi.

Jak premiér ČR konstatoval na vašem sněmu před dvěma lety – a před rokem to zopakoval můj předchůdce prof. Petr Fiala – výzkum a vývoj patří mezi hlavní priority současné české vlády stejně jako nezpochybnitelná role základního výzkumu. To stále platí.

Uvědomuji si, že se v poslední době ozývají hlasy, které tuto skutečnost zpochybňují. Mohu vás ale ujistit, že tomu tak skutečně je. Současně bych rád dodal, že jde i o názor, který coby hlavní vědecký poradce premiéra sdílím.

Badatelský (blue-sky) výzkum vytváří nové ideje, principy a teorie, které jsou základem pokroku v nejrůznějších a často nečekaných oborech. Historie ukazuje, že v podstatě téměř každý základní objev obvykle nakonec vede k výzkumu aplikovanému. Otázkou zůstává pouze to, jak dlouho tento přechod trvá. Někdy 100 i více let, jindy základní objev (např.

grafen) nalezne praktické aplikace během méně než deseti let. Často, či spíše obvykle, si ani objevitel neuvědomuje praktický dopad svého objevu.

Dobře si pamatuji, jak jsem si někdy začátkem sedmdesátých let na večeři v Caius College sedl vedle Francise Cricka (jednoho ze spoluobjevitelů struktury DNA) a bavili jsme se, zda tento objev bude mít někdy praktický význam v medicíně. Jeho názor byl, že zmapovat celý lidský genom obsahující tři miliardy základních párů je nad lidské síly, a jakékoli praktické použití v medicíně považoval za nereálné. Od té doby, za pouhých 40 let, je lidský genetický kód již plně zmapován a cena zmapování jednoho vzorku klesla z milionů či statisíců liber na zhruba 100 liber a doba potřebná ke zmapování se zkrátila asi tak o šest řádů.

A co víc – vláda Velké Británie právě schválila grant 100 milionů liber (v hrubém přepočtu asi tři miliardy korun) na projekt, který zmapuje kompletní genetické kódy 100 000 obyvatel a propojí je s jejich zdravotními záznamy ve snaze objevit, které poškozené geny jsou spojeny s různými druhy rakoviny a jinými nemocemi s vysokou morbidností.

Na dobrém základním výzkumu, čímž myslím hodnotný výzkum, nikoli výzkum kvůli výzkumu určený pouze aby se naplnily body v RIV, téměř vždy nakonec stojí praktické aplikace, jež často mají nesmírný dopad. Aplikace, které si někdy ani na začátku nemůžeme představit.

Země s historickou tradicí, jakou má Česká republika, si nemůže dovolit stát opodál v době, kdy jsme svědky stále rychlejšího rozmachu základních vědeckých poznatků. Současně bychom se ale měli zbavit zvyku, řekl bych přímo nešvaru, označovat (a to hlavně v médiích), že každý nový výsledek české vědy reprezentuje světový objev. Možná, že svým způsobem jeden či dva světovými objevy jsou, u drtivé většiny tomu tak však není.

Za 40 let, co působím na Cambridžské univerzitě, si nepamatuji, že by se o nějakém výsledku hovořilo či psalo jako o světovém objevu; zřejmě žádný z nich asi nebyl světový, byť Nobelových cen, jež Cambridge za tuto dobu dostala, nebylo málo.

Rozhodně nechci tvrdit, že neexistují výsledky, na něž může být Česká republika hrdá. O některých se zmíním, i když si uvědomuji, že vstupují na tenký led.

eckého poradce premiéra ČR

Dovolte mi pojistit se tím, že jako měřítko použiji Advanced Grants z Evropské grantové agentury (ERC), jež se všeobecně uznávají jako nejlepší kritérium kvality špičkové evropské vědy.

Nedávny ERC Advanced Grant udělený prof. Tomášem Jungwirthovi z Fyzikálního ústavu AV ČR je nejčerstvější a pouze jeden ze tří, které za dobu existence těchto grantů Česko obdrželo; mladí badatelé jsou na tom o trochu lépe, ovšem ani mezi nimi to není valné. Maďarsko obdrželo za totéž období 12 grantů, Finsko 16 a Rakousko 30.

Když jsem na tento rozdíl poukázal před dvěma lety, bylo namítnuto, že je to tím, že čeští vědci o tyto granty prostě nežádají – snad proto, že je ani nepotřebují. Nic nemůže být vzdálenější pravdě. Čeští vědci o tyto granty žádají, ale jejich úspěšnost je zoufale malá, a to méně než 5procentní. Pro porovnání Maďarsko má úspěšnost 17%, Rakousko 22%.

Naše malá úspěšnost je pochopitelně důvodem k zamyšlení. Je to způsobené nízkou kvalitou vědy jako takové, či neznalostí, jak správně vyplnit grantovou přihlášku? Na toto téma jsem hovořil nedávno s místopředsedou ERC prof. Pavlem Exnerem a se zástupci Národního informačního centra pro evropský výzkum. Snažíme se najít cestu, aby se úspěšnost českých vědců v žádostech o ERC granty zvýšila. Když to dovedou Rakušané, proč se nedaří nám?

Nemohu vynechat také skutečnost, že oba zbylé granty získal v roce 2008 Ústav organické chemie a biochemie AV ČR – tedy pracoviště, jež je nejúspěšnější ze všech akademických ústavů i vysokých škol v komercializaci výsledků výzkumu, neboli – jak se v současnosti říká v *eurospeaku* – v transferu technologií, TT nebo dokonce KTT (Knowledge and Technology Transfer). Základy pro jmenovaný úspěch položil před mnoha lety letos zesnulý prof. Antonín Holý, který se nespokojil se základním objevem a orientoval další bádání způsobem, aby mohlo být úspěšně komercializované. Výsledky ukazují, že ÚOCHB AV ČR dokáže i v současnosti vhodně spojit badatelský (blue-sky) výzkum s orientovaným základním výzkumem.

V červenci 2012 schválila vláda ČR *Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací pro roky 2015–2030*, na jejichž přípravě se podílelo mnoho členů Akademického sněmu. Jde o jeden ze základních dokumentů *Národní politiky výzkumu, vývoje a inovací České republiky*. Pro ty z vás, kteří jste se s prioritami seznámili, dodávám, že

je musíte chápat nikoli jako dogma, nýbrž jako mapu ukazující, jakým směrem se má český orientovaný výzkum ubírat; dílčí priority se budou pravidelně upřesňovat podle toho, jak se budou věda a potřeby státu vyvíjet. Priority rovněž reflektují prioritní oblasti z nově vznikajícího evropského rámcového programu *Horizont 2020*.

Oblast výzkumu a vývoje musí být propojena s inovacemi zejména v oblastech, v nichž se rozhoduje o ekonomické konkurenceschopnosti ČR – tj. v průmyslu a sofistikovaných službách, zvláště v oborech s vysokou přidanou hodnotou. K tomu potřebujeme kvalitní vzdělávací systém a silnou podporu oblastí, v nichž dosahujeme vynikajících výsledků.

Je jasné, že ve vysokém školství musí dojít k výrazné diverzifikaci. Vysoké školy, univerzity či fakulty, které mají výborné pedagogické výsledky a současně dosahují i kvalitních vědeckých výsledků, by se měly stát opravdovými výzkumnými univerzitami nebo výzkumnými fakultami. Mnozí z možných kandidátů současně spolupracují s některými, obvykle špičkovými veřejnými výzkumnými institucemi – mnohdy ústavy AV ČR. Vytvoření konsorcií veřejných vysokých škol a veřejných výzkumných institucí by umožnilo společně zřizovat účelová pracoviště v situacích, kdy půjde o činnost, kterou každý z partnerů samostatně sice může zajistit, ovšem méně efektivně, a kde se synergie jejich znalostí a odborností mnohonásobně vyplatí.

Jistě jste si povšimli, že jsem se zatím nezmiňoval o vládní Radě pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI), která je zodpovědná za návrh rozpočtu na vědu. Tedy za to jak rozdělit veřejné finanční prostředky mezi jednotlivé poskytovatele a následně příjemce podpory, a to způsobem, abychom udržovali a posilovali kvalitu prováděného výzkumu s přihlédnutím k potřebám společnosti.

Na jednom internetovém blogu jsem nedávno četl, že Rada „je vlastně 15 strejců, kteří se jednou za nějaký čas sejdou a většinou ani netuší, na jakém zasedání sedí a o čem se vlastně jedná“. Jako jeden z těchto „strejců“, který, jak se zdá, „ani neví, která bije“, se proto váhám o práci RVVI vůbec zmínit. Jelikož je nás „strejců“ z Rady několik přítomno, překonám své počáteční váhání a její činnosti se budu chvíli věnovat. Snad se nám podaří vybavit, o čem vlastně Rada jednala.

Rozdělování prostředků na výzkum a vývoj není jednoduché. Jde o to, jak správně rozdělit výdaje, aby byla udržována a posilována kvalita výzkumu, aby se přihlédlo k potřebám společnosti jako celku, aby

zbyl prostor pro rozvoj nových výzkumných programů a abychom byli schopni zajistit udržitelnost již schválených projektů, které vznikly v rámci Operačního programu *Výzkum a vývoj pro inovace*.

Úmysl je jasný, ovšem není snadné nalézt vhodnou, univerzální, obecně akceptovanou a finančně únosnou metodu, která umožní rozpoznat nejlepší výsledky, vzájemně porovnat kvalitu různorodých oborů a spravedlivě mezi ně rozdělit prostředky ze státního rozpočtu. Je také nutné, aby byla u výzkumných institucí meziročně zajištěna větší stabilita financování a tím kontinuita jejich činnosti. Současně ale nesmíme brzdit rozvoj nově vznikajících center, která historické výsledky ještě mít nemohou.

IPn Efektivní systém hodnocení a financování výzkumu, vývoje a inovací (zkráceně *IPn Metodika*) má vypracovat návrh metodiky, která, jak doufáme, splní tyto předpoklady. Na jeho konečná doporučení si musíme ještě několik let počkat. Je proto nutné alespoň na dočasné bázi upravit současnou *Metodiku 2012*, která se v zásadě zakládá na nechvalně známém *kafemlejnku*, aby lépe plnila úkoly, o nichž jsem se zmínil. Nechat ji běžet nezměněnou dál by českou vědu pouze poškodilo.

Ujišťuji vás, že premiér ČR si je vědom důležitosti správného hodnocení výsledků výzkumu, vývoje a inovací; zúčastnil se minulého jednání Rady, které s jistými úpravami jednomyslně schválilo materiál pro *Metodiku 2013* předložený Komisí pro hodnocení výsledků (KHV). Při diskusích, které předcházely jednání Rady, se ukázalo, jak důležité a prospěšné je neformálně si vysvětlit zdánlivě protichůdné pohledy na problém, překonat vzájemnou nedůvěru zastánců rozdílných přístupů a ujistit se, že nám jde o věc společnou a že se naše názory vlastně tolik neliší.

Často se mi zdá, že v Česku stále převládá známé marxistické pokroucené heslo *Kdo nejde s námi, jde proti nám*. Musíme pochopit, že je to vlastně obráceně – *Kdo nejde proti nám, jde s námi*. „Třídílných nepřátel“ pak bude méně a mnohé naše problémy se podstatně zjednoduší. Obzvláště ve vědě, v níž bychom měli všichni táhnout za jeden provaz.

Dámy a pánové, děkuji vám za vaši pozornost a dovolu mi, abych jménem předsedy vlády i jménem svým popřál Akademickému sněmu úspěšné jednání a vám všem pak popřál hodně osobních a vědeckých úspěchů. ■



USNESENÍ XLI. ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR

XLI. zasedání Akademického sněmu Akademie věd České republiky, konané dne 13. prosince 2012 v Praze, přijímá následující usnesení:

I.

Akademický sněm

1. bere se souhlasem na vědomí zprávu předsedy Akademie věd ČR prof. Ing. Jiřího Drahoše, DrSc., dr. h. c.,
2. ve smyslu čl. 14 písm. e) Stanov Akademie věd ČR schvaluje předloženou zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XL. zasedání Akademického sněmu.

II.

Akademický sněm

1. se ve smyslu čl. 14 písm. g) Stanov Akademie věd ČR usnesl tajným hlasováním na návrhu jmenovat předsedou Akademie věd ČR pro funkční období 2013–2017 s účinností od 25. března 2013 prof. Ing. Jiřího Drahoše, DrSc., dr. h. c.,
2. ukládá Akademické radě AV ČR, aby v souladu se zákonem o Akademii věd ČR a Stanovami Akademie věd ČR učinila potřebná opatření ke jmenování prof. Ing. Jiřího Drahoše, DrSc., dr. h. c., předsedou Akademie věd ČR pro funkční období 2013–2017.

III.

Akademický sněm

1. bere na vědomí předloženou zprávu o ekonomické situaci Akademie věd ČR a o očekávaných výsledcích jejího hospodaření v roce 2012,
2. předběžně schvaluje rozpočet Akademie věd ČR na rok 2013 a jeho rozpis na pracoviště podle předloženého návrhu s podmínkou, že se ukazatel celkových výdajů rozpočtové kapitoly Akademie věd ČR v rámci zákona o státním rozpočtu nebude lišit od údajů projednaných Akademickým sněmem o více než 7 %. Současně zmocňuje Akademickou radu AV ČR, aby po konečném schválení zákona o státním rozpočtu provedla nezbytná upřesnění jeho rozpisu na pracoviště a informovala o tom XLII. zasedání Akademického sněmu,
3. v případě, že se ukazatel celkových výdajů rozpočtové kapitoly Akademie věd ČR v rámci zákona o státním rozpočtu změní o více než 7 % vůči výdajům projednaným na zasedání Akademického sněmu, ukládá Akademické radě AV ČR, aby zabezpečila hospodaření pracovišť AV ČR v prvních měsících roku 2013 v rozpočtovém provizoriu odvozeném z projednaného návrhu rozpočtu a předložila nový návrh rozpočtu na rok 2013 a jeho rozpisu na pracoviště XLII. zasedání Akademického sněmu,



FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

4. souhlasí, aby Akademická rada AV ČR ve smyslu čl. 29 Stanov Akademie věd ČR schválila závěrečný účet rozpočtové kapitoly 361 Akademie věd ČR za rok 2012 s tím, že tento dokument bude dodatečně předložen ke schválení XLII. zasedání Akademického sněmu.

IV.

Akademický sněm

schvaluje předloženou zprávu Dozorčí komise Akademického sněmu za období od XL. zasedání Akademického sněmu.

V.

Akademický sněm

vyzývá Radu pro výzkum, vývoj a inovace, vládu České republiky a Parlament České republiky, aby udržitelnost výzkumných infrastruktur budovaných ze strukturálních fondů EU nebyla zajišťována na úkor veřejného financování stávajících produktivních výzkumných organizací.

V Praze 13. prosince 2012

*Ověřili:
Jiří Beneš,
předseda návrhové komise,
Jaroslav Pánek,
předsedající Akademického sněmu*

OTÁZKY PRO ŘEDITELE VEŘEJNÝ

Na následujících stránkách AB uveřejňujeme odpovědi dalších ředitelů akademických pracovišť – veřejných výzkumných institucí. Čelným představitelům vědeckých ústavů jsme shodně položili tři otázky. Nejprve řadíme odpovědi těch ředitelů, kteří pokračují ve druhém funkčním období. Dále otiskujeme odpovědi ředitelů, jež byli do vedení ústavů nově zvoleni.

- 1. Před čtyřmi lety jsme se ptali: Jakým směrem povedete rozvoj svého ústavu? Co se povedlo nejlíp? Kde zůstávají bolavá místa?**
- 2. Odrazilo se na vaši činnosti hodnocení pracovišť? Jak se bude rozvíjet ústav dál?**
- 3. VVI jsou financovány z dvojího druhu zdrojů. Jak by měl vypadat ideální poměr prostředků institucionálních a účelových?**

I. OBLAST VĚD O NEŽIVÉ PŘÍRODĚ



Prof. Ing. **Jan Flusser**, DrSc.
Ústav teorie informace a automatizace AV ČR, v. v. i.

1. Období před přechodem na v. v. i. nemohu zodpovědně hodnotit, protože jsem v té době ředitelem nebyl. Na současném stavu ale oceňuji zejména samostatnost, s jakou

můžeme jednat s partnery a uzavírat smlouvy. Uvedená možnost sice vychází z právní subjektivity ústavů a mohla by existovat i bez zákona o v. v. i., ale tento zákon nám ji garantuje. Ve srovnání např. s fakultami, které právní subjektivitu nemají, je naše situace v tomto ohledu výrazně lepší.

2. Hodnocení mělo mnohé pozitivní i negativní aspekty, o nichž se v minulých dvou letech v AV ČR i mimo ni široce diskutovalo; není ovšem možné je zde podrobně rozebírat. Věřím, že z těch negativních se všichni poučíme pro případná další hodnocení tohoto typu. Velmi oceňuji uvážlivý přístup Akademické rady, která při vědomí nedostatků použité metodiky nedělala z výsledků hodnocení žádné ukvapené a dramatické závěry.

3. Otázka ve skutečnosti není na poměr, nýbrž na součet. Institucionální financování se v posledních letech snižovalo a je hluboko pod optimální hodnotou, což nás nutí doplňovat chybějící finance z účelových prostředků, které často ztrácejí charakter účelových peněz v pravém slova smyslu a spíše suplují institucionální financování. V ÚTIA tvoří v současné době institucionální financování jen okolo 45 % rozpočtu, což s sebou nese nestabilitu v oblasti směru výzkumu i v oblasti personální. Možnost cílevědomého budování perspektivních týmů a práce na dlouhodobých tématech je značně omezena. Pokud se tedy vrátím

k dotazovanému poměru, projektové financování by optimálně nemělo převyšovat 20 % rozpočtu, ovšem, a to zdůrazňuji, při nominálně výrazně vyšším institucionálním financování než dnes.

II. OBLAST VĚD O ŽIVÉ PŘÍRODĚ A CHEMICKÝCH VĚD



Prof. MUDr. **Eva Syková**, DrSc.
Ústav experimentální medicíny AV ČR, v. v. i.

1. Ústav se bude profilovat na biomedicínský výzkum. Důraz klademe na přijetí nových mladých vedoucích skupin, a to na základě projektů, které jsme získali také z prostředků

EU. Chceme spolupracovat s lékařskými fakultami Univerzity Karlovy i s resortními zdravotnickými ústavy v oblasti základního výzkumu a na klinických studiích. Devět let jsme byli partnery Centra pro buněčnou terapii a tkáňové náhrady a Centra neurověd. Získali jsme i nové centrum v rámci GA ČR a účast v Centru kompetence TA ČR. Na biomedicínských grantech spolupracujeme s několika ústavu AV ČR. Povedlo se nám především vybudovat Inovační biomedicínské centrum ÚEM, v němž je mimo střediska konkurenceschopnosti a služeb poradenského charakteru také podnikatelský inkubátor. Vznikly spin-off firmy našeho ústavu – některé se již dobře rozvíjejí. Firma Biolnova, s. r. o., vlastněná z 51 % ústavem, získala od SÚKL povolení vyrábět kmenové buňky pro klinické studie. Nyní sponzoruje několik klinických studií. Podařilo se nám rovněž získat účast v mnoha EU grantech ať už v rámci konsorcií pro základní výzkum nebo projektů na výchovu doktorandských studentů v rámci Marie-Curie grantů.

ÚSTAVŮ AKADEMIE VĚD ČR, CH VÝZKUMNÝCH INSTITUCÍ

2. Na naší činnosti se hodnocení neodrazilo, nepřineslo totiž vedení podstatné nové informace pro zásadnější změny. To na čem si zakládáme – inovační strategie a uplatnění vědeckých poznatků v praxi – nebylo v hodnocení zohledněno. Změny děláme na základě konstantní analýzy vědecké činnosti jednotlivců a kolektivů a na základě konsensu Rady instituce. Naším cílem je excelentní výzkum, který je ovšem závislý na lidských zdrojích, jež jsou k dispozici.

3. V ústavech našeho typu by byl vhodný poměr 50 : 50; zajistila by se tak větší efektivita vědecké práce i na projektech s vyšší rizikovostí výsledků.

Prof. RNDr. **Václav Hořejší**, CSc.
Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i.



1. Základní úkol zůstává dlouhodobě neměnný – dělat stabilně vědu na co nejvyšší mezinárodní úrovni. Tomu by se mělo podřídit vše. Přechod na v. v. i. byl mimořádně dobrým krokem – získanou větší volnost opravdu dobře využíváme. Pro ÚMG splývá počátek fungování v režimu v. v. i. s přestěhováním do nové moderní budovy a s tím související důkladnou reorganizací (organizační zjednodušení, zavedení progresivního systému rozdělování institucionálních prostředků výzkumným skupinám, zrušení pěti výzkumných skupin a vznik osmi nových, etablování několika servisních laboratoří, umožnění vzniku Biotechnologického ústavu AV ČR). Později byl dobudován moderní zvěřinec, konferenční budova a loni i mateřská školka. Ústav se za posledních pět let změnil ve všech směrech k nepoznání. Problémy samozřejmě způsobuje několikaleté postupné snižování rozpočtu a nedávné ukončení vydatných zdrojů účelového financování (NPV II, Výzkumná centra). V současné době máme hodně starostí s tím, že je ÚMG garantem projektu BIOCEV. Pojí se s ním mnoho organizačních a technických problémů, ale jsme přesvědčeni, že konečný výsledek bude velmi dobrý.

2. Výsledky hodnocení považuji v případě našeho ústavu za značně problematičké; nechci zde rozebírat důvody – sdělili jsme je velmi detailně a otevřeně vedení AV. Jsem ale přesvědčen, že šlo o důležitý krok k hodnocení příštímu, které již bude provedeno

opravdu profesionálně. Změny, které se v ústavu po hodnocení uskutečnily (a uskutečňují), bychom provedli tak jako tak (zrušení některých skupin, vznik dvou nových, rozvoj skupin zapojených do projektu BIOCEV).

3. Měl by být obdobný jako v případě německých ústavů Maxe Plancka – tedy zhruba 3 : 1.

III. OBLAST HUMANITNÍCH A SPOLEČENSKÝCH VĚD

Doc. PhDr. **Helena Ulbrechtová**, Ph.D.

Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.



1. Koncepce vedení Slovanského ústavu jako představitele malého oboru v ČR i v Evropě se musí i nadále zaměřovat na mezinárodní spolupráci, a to především na posílení kooperace se slavistickými pracovišti ve střední a západní Evropě. I nadále je třeba zaměřovat se na interdisciplinární projekty a na témata, která v ČR vysokoškolská slavistika, úzce zaměřená na jednotlivé národní literatury a jazyky, nemůže pokrýt. To znamená, že musíme pokračovat ve zkoumání slovansko-neslovanských aspektů literárního, jazykového i obecně kulturního vývoje ve spolupráci s kolegy z německy mluvících zemí, které jsou v současnosti centrem moderní slavistiky.

Troufám si tvrdit, že právě výše řečené se v minulém období povedlo a podařilo se přesvědčit domácí kolegy, že slavistika není archaickou a konzervativní vědou zabývající se obecně Slovy v úzkém národním a nacionálním kontextu, která zpracovává tradiční témata, nýbrž je moderní disciplínou, jež se nebojí mezinárodního srovnání. Za úspěch považuji rozšiřující se spolupráci s pracovišti obdobně zaměřených neslovanských zemí, především Německem, Rakouskem, ale také např. Švédskem či Belgií. Obdobně se tato tendence odrazila i v nárůstu prestiže mezinárodního vědeckého časopisu *Germanoslavica – Zeitschrift für germano-slawische Studien*, který nebyl před pěti lety příliš konkurenceschopný a za dalšími dvěma našimi periodiky spíše pokulhával. V současnosti jde o uznávaný časopis s novou zahraniční redakční radou, který je nejen obsazen na několik let dopředu (podobně jako naše *Slavia*), ale dostává i nabídky k zahraniční spolupráci.

Bolavým místem je nízký personální stav a jeho redukce od roku 2010 v rámci nutných úsporných opatření a dále obecný stav české vysokoškolské slavistiky, která v současnosti neprodukuje skutečně kvalitní odborníky pro specifické výzkumné oblasti. Finanční situace nám vždy nedovoluje získat odborníka z evropských zemí.

2. Náš ústav byl jako jeden z mála z humanitní oblasti hodnocen v mezinárodní kategorii a jeho výsledky byly velmi dobré. Na výsledcích jsme se s hodnotící komisí shodli; v podstatě jsme věděli, kde jsou silné stránky a kde slabiny. Tudíž i bez hodnocení bychom některé projekty zastavili a naopak jiné podpořili. Hodnotící komise rovněž vyzdvihla roli mezinárodní spolupráce, vydávání našich tří periodik a podpořila úsilí pokračovat v publikační knižní činnosti.

3. Pro humanitní vědy, a zvláště pro obory, které pracují více s abstraktním nežli s konkrétním materiálem a které jsou zčásti zaměřeny i teoreticky (podobně je na tom třeba i filozofie, v jejím případě je však tento nárok jako velkého oboru běžně uznáván), se účelové prostředky neshánějí vždy lehce. Navíc pro malý obor, který má např. v GA ČR vyčleněn pouze jeden panel, a i v něm se musí ještě uskromnit s ostatními podobory či příbuznými disciplínami (pro jazyky a literatury je pouze jeden panel, a to pro všechny dohromady včetně bohemistiky), se šance ještě snižují. V mezinárodních programech nejsou vždy zastoupeny ani všechny filologické obory. To je výchozí situace.

Není tajemstvím, že humanitní obory ve své většině „žijí“ hlavně z institucionálních prostředků, na rozdíl od technických či přírodovědných disciplín, a že do platů odchází cca 80 % celého institucionálního rozpočtu. V našem případě ale platí, že zaměstnanci pracují ve většině případů pouze za základní plat a jeho výše se např. ve Slovanském ústavu, ale jistě i v některých jiných humanitních ústavech, od výše platu v oborech 1. a 2. oblasti výrazně liší směrem dolů. Máme výhodu, že nespotřebujeme tolik energií ani žádného dalšího materiálu, nepotřebujeme platit pomocný personál v té výši jako v oborech 1. a 2. oblasti. Navíc zvýšené náklady tohoto typu většina účelových projektů pro naše obory ani není schopna pokrýt (důvod: málo financí).

I přesto získáváme účelové prostředky relativně úspěšně – relativně vzhledem k nízkému počtu našich zaměstnanců. Daní za tento stav jsou opravdu výrazná úsporná opatření a daleko menší možnosti v mnoha směrech, a to především nízká personální kapacita, omezené možnosti zaměstnat pomocný personál pro rešerše, zpracování informací i odborníky v oblasti PC. Samozřejmě se zmenšuje spektrum výzkumných úkolů a jejich variabilita. Nevím, jestli si to takhle trůfnou napsat i moji kolegové, ovšem domnívám se, že pro výzkum našeho typu by mělo převládat institucionální financování, které by bylo schopno zabezpečit střednědobý základní rozvoj oboru v oblasti personální politiky. Prostředky účelové by měly tvořit zhruba jednu třetinu.

Níže otiskujeme odpovědi ředitelů akademických pracovišť (veřejných výzkumných institucí), kteří byli do vedení ústavů nově zvoleni:

1. **Jakým směrem povedete rozvoj svého ústavu? Co se podle vás od přechodu na VVI povedlo nejvíc? Kde zůstávají bolavá místa?**
2. **Odráželo se na činnosti vašeho ústavu hodnocení pracovišť? Ovlivnilo jej do budoucnosti?**
3. **VVI jsou financovány z dvojího druhu zdrojů. Jak by měl vypadat ideální poměr prostředků institucionálních a účelových?**



I. OBLAST VĚD O NEŽIVÉ PŘÍRODĚ

Prof. RNDr. **Pavel Bosák**, DrSc.
Geologický ústav AV ČR,
v. v. i.

1. Podotázka A – Ústav bude veden především k excelenci odborných útvarů ústavu.

Podotázka B – Ústav zvládl zejména výstavbu nové budovy v areálu AV ČR Lysolaje od výkopu po přestěhování a vybavení některými novými technologiemi a technologickými celky, a to bez nároku na dodatečné finanční prostředky. Z dotace AV ČR se podařilo část prostředků ušetřit a zajistit např. zbourání staré budovy či zbudování čisté laboratoře. Byla rekonstruována rovněž budova, v níž zůstaly špinavé technologie.

Podotázka C – Bolavým místem je jednoznačně podfinancování výzkumu a vývoje a úroveň absolventů

našich VŠ, která nedovoluje nahrazovat výzkumné pracovníky odcházející do starobního důchodu – to se zčásti váže i na skutečnost, že ústavy AV ČR nemohou přímo školit doktorandy.

2. Hodnocení pracovišť mělo jasný dopad – nejhorší hodnocený odborný úsek byl reorganizován, nevykonní pracovníci byli penzionováni nebo propuštěni a zbytkový úsek byl organizačně a administrativně podřízen jinému odbornému úseku. Tyto dosti razantní kroky mají již své výsledky – výrazně se prohloubila spolupráce s odbornou praxí a zvýšila se i výzkumná produkce tohoto úseku.

3. Účelové prostředky by měly být dominantní formou podpory výzkumu – nejde jen o grantové projekty z našich a zahraničních agentur, ale především o prostředky průmyslové (privátní) sféry, jak je tomu např. v USA. Nicméně to je asi hudba budoucnosti; sami výraznější zájem průmyslové sféry v současnosti nezaznamenáváme (s odkazem na jakousi krizi – to je snad její hymna), jakkoli objem prostředků získaných v letech 1996–2001 (v době mého prvního ředitelského mandátu) byl dosti významný.

III. OBLAST HUMANITNÍCH A SPOLEČENSKÝCH VĚD



RNDr. **Tomáš Kostecký**, CSc.

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

1. Jako nově jmenovaný ředitel jsem po předchozím vedení „zdědil“ ústav, který po odborné i organizační stránce fungoval velmi dobře. Za úspěch považuji, že se v předchozích letech

podařilo udržet generaci nadějných výzkumníků mladšího středního věku, kteří se postupně odborně etablovali jak ve vědecké komunitě, tak i v organizačních strukturách uvnitř ústavu. V současnosti pochází většina vedoucích oddělení z jejich řad.

Ústav bych chtěl do budoucna více zapojit do projektů aplikovaného výzkumu a interdisciplinárních projektů včetně těch na pomezí společenských, přírodních a technických disciplín. Práce ústavu by také měla být více vidět navenek; v tomto směru české společnosti, nejenom kolegům z jiných oborů, trochu dlužíme.

Bolavým místem zůstávají omezení daná nedostatkem fyzického pracovního prostoru, který limituje potenciální růst ústavu, a to dokonce i za předpokladu, že budeme schopni získat více prostředků na financování dalších projektů.

2. Hodnocení pracovišť poskytlou cennou zpětnou vazbu pro naši práci. Nejvážněji bereme postřehy, připomínky a doporučení zahraničních posuzovatelů. Na základě hodnocení jsme provedli některé organizační změny s cílem utlumit, případně restrukturalizovat méně výkonná oddělení a naopak dát větší prostor oddělením s nejlepšími výsledky.

3. Od roku 2009 se bohužel každoročně snižuje absolutní objem institucionálních prostředků, s nimiž může ústav v rozpočtu počítat. Výpadek jsme z větší části kompenzovali zvýšeným úsilím a většími úspěchy pracovníků ústavu při získávání účelového financování. Tento vývoj ovšem logicky vede ke změně poměru mezi institucionálními a účelovými prostředky v neprospěch institucionálních. Z původních 50 % institucionálních prostředků v rozpočtu v roce 2009 jsme se dnes dostali na hodnotu jen těsně nad 40 %. Za ideální považuji poměr právě opačný, tedy zhruba 60 : 40 ve prospěch institucionálního financování. Ten dostatečně motivuje pracovníky, aby se snažili získávat účelové prostředky na výzkumné projekty, ale nedělá z nich „živnostníky“, kteří si vše potřebné ke své práci musí zaplatit z peněz, jež si sami získají. Mám zkušenost, že nejistota ohledně budoucí pracovní perspektivy způsobená nízkým podílem institucionálního financování a velkou závislostí na úspěšnosti grantových přihlášek zpravidla nevede mladé vědce ke zvýšení pracovního úsilí, ale ke hledání jistějšího typu zaměstnání. V lepším případě na českých vysokých školách, v horším případě v zahraničí. ■

(Pokračování)

TRŽNĚ ORIENTOVANÉ VZDĚLÁVÁNÍ JE KONTRAPRODUKTIVNÍ

Na pozvání Oddělení pro studium a edici díla J. A. Komenského Filosofického ústavu AV ČR, v. v. i., navštívil Akademii věd ve dnech 26. a 27. listopadu 2012 profesor Howard Hotson z Oxfordské univerzity (St. Anne's College). Přestože jsou jeho odborným zaměřením intelektuální dějiny raného novověku, poslední dva roky se rovněž věnuje veřejné diskusi o současných problémech vysokého školství a vědy ve Velké Británii a je jedním z nejhlasitějších kritiků vládních návrhů reforem britského vysokého školství.

Odborným zaměřením prof. Hotsona jsou intelektuální dějiny raného novověku, vydal mimo jiné monografie věnované pozdně renesančnímu filozofickému a náboženskému myšlení a objevným způsobem interpretoval rozsáhlé dílo Johanna Heinricha Alsteda, který byl učitelem J. A. Komenského na herbornské akademii. Howard Hotson je prezidentem International Society for Intellectual History (Mezinárodní společnosti pro intelektuální dějiny) a ředitelem mezinárodního interdisciplinárního badatelského projektu *Cultures of Knowledge*, na němž se významným způsobem podílí Oddělení pro studium a edici díla J. A. Komenského. Dosavadním výsledkům tohoto projektu financovaného Mellonovou nadací byla věnována první přednáška britského hosta s názvem *Networking the Republic of Letters: an Introduction to Early Modern Letters Online*. Projekt zkoumá korespondenční síť a jejich fungování v rámci raněnovověké „republiky učenců“. Jedním z výstupů je databáze *Early Modern Letters Online*, v níž se dosud podařilo shromáždit data týkající se více než

60 500 dopisů učenců a vědců ze 16.–18. století. Databáze obsahuje vedle korespondence řady osobností anglické Royal Society i korespondenci J. A. Komenského. V budoucnu do ní mají být zahrnuty mnohé další korespondenční soubory klíčových osobností vědy, filozofie a intelektuálního života raněnovověkého světa. Ve své druhé přednášce *Understanding the Global University Crisis: The Marketisation of English Higher Education in International Perspective* seznámil prof. Hotson posluchače s radikální reformou britského vysokoškolského systému. Při této příležitosti jsem prof. Hotsona požádala o rozhovor.

Britský vzdělávací systém, jenž má celosvětové renomé a dlouhou tradici, prošel v minulém roce zásadní reformou, kterou doprovázely četné demonstrace. Nakolik tato vládní změna posunula britské vysoké školství blíž k americkému?

Pozoruhodné je, že i když se americký systém vysokoškolského vzdělávání od ostatních liší velkým



VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

důrazem na podřízení trhu, současný britský systém ho v tomto směru překonal a univerzity ve Velké Británii jsou nyní oproti ostatním univerzitám ve světě naprosto tržně orientované.

Tři čtvrtiny amerických studentů studují na veřejno-právních univerzitách a pouze čtvrtina na univerzitách soukromých. Ale v novém britském systému jsou všechny univerzity financovány převážně ze soukromých zdrojů, přičemž 20 procent finančních prostředků na postgraduální vzdělávání přichází přímo od státu a 80 procent si platí studenti sami formou školného, které hradí z úvěru získaného od státu. Tudíž není správné říkat, že systém vysokoškolského vzdělávání ve Velké Británii je jaksi přepracovaným americkým systémem. Má v sobě něco zcela odlišného, co se nikdy v ostatních zemích neuskutečnilo. Jedním škrtem pera se v celé zemi přes noc zrušilo to, co předtím fungovalo, a nahradilo se systémem, kdy je vzdělání financováno v podstatě ze soukromých zdrojů. Pokládám toto řešení za lehkovážné. Nic obdobného se v minulosti nestalo. Jestliže to ale není založeno na zkušenostech, jak můžeme vědět, že to bude fungovat?

V zemi proslulé takovými empirickými filozofy, jako byli John Locke a David Hume, zavádíme radikální reformu, která staví na neempirické bázi. Některé aspekty nového systému, který byl zaveden ve Velké Británii, již byly v USA vyzkoušeny, avšak jak se zdá, britská vláda nemíní věnovat pozornost výsledkům amerických zkušeností. Například univerzity orientované na zisk vznikaly ve Spojených státech jako houby po dešti a nyní je mnoho amerických vládních institucí velmi znepokojeno tím, jak tento experiment dopadl. (Pozn. red.: v době nejhorší krize v letech 2009–2011, kdy banky v USA omezily půjčky na školné, tyto univerzity značně navýšily školné.) Přesto neexistuje důkaz o tom, že by britská vláda problémy spojené s tímto modelem prostudovala. Vypadá to, že ho od Spojených států nekriticky přejímá, což je podle mého názoru naprosto nerozumné.

Evropské vysokoškolské systémy obecně čelí hluboké transformaci, která má směřovat k posilování konkurenceschopnosti a marketizaci vysokého školství. V čem vidíte největší hrozbu těchto reforem?

Řekl bych, že především v základních principech tržního hospodářství. Je obtížné to důkladně vysvětlit, neboť to zní příliš abstraktně. Ale zásadní otázkou je, zda by měly být univerzity zcela pohlceny tržním systémem či zda mohou alespoň některé své životně důležité funkce plnit jen mimo tržní



systém. Podřízení univerzit tržním mechanismům znamená vytlačení akademických hodnot. Rozhodujícím faktorem je profit jednotlivého studenta a instituce na úkor dosaženého vzdělání. Naše společnost, kultura a politický systém se nyní převážně řídí tržními hodnotami a podle mého názoru není zapotřebí je dále posilovat a podřizovat jim univerzitní systém.

Na závěr diskuse po přednášce jsem podotkl, že obrovské problémy, kterým ve 21. století čelíme, jsou vytvořené naším stálým jednostranným usilováním o tržní hodnoty. Spotřebujeme příliš mnoho, nepřemýšlíme v dlouhodobé perspektivě, neplánujeme budoucnost z dlouhodobého hlediska. Snažíme se každý ekonomický problém řešit podněcováním a posilováním ekonomického růstu. Ale nemůžeme zvyšovat úroveň spotřeby donekonečna. Ve skutečnosti tedy není stěžejním problémem ekonomický růst, ale jak vidět do budoucna, tedy jak přeprojektovat celou naši kulturu, společnost a ekonomický systém tak, aby lépe fungovaly z hlediska dlouhodobé udržitelnosti. Jestliže to chceme učinit, pak má každý vědní obor v univerzitním studijním plánu svou roli. Musí se překonat technické problémy, vyřešit politické a také fundamentální kulturní problémy. Nutno si připomenout, že existuje řada skutečně smysluplných činností, jež nevyžadují vysokou míru spotřeby a které se nacházejí ve středu tradičního univerzitního kurikula. Mezi ně patří např. svobodná umění (gramatika, rétorika, hudba, geometrie a další). Každý studijní obor na univerzitě může přispět k radikální přeměně současného kulturního, politického, sociálního a ekonomického prostředí pouze za předpokladu, že nebude pohlcen trhem. Pokud ano, vytratí se všechny netržní hodnoty a my budeme dále přispívat k neudržitelnému vývoji a prohlubovat úpadek.

Howard Hotson je předsedou řídicího výboru nově vzniklé politicky nezávislé Rady na obranu britských univerzit (Council for the Defence of British Universities), v níž jsou zastoupeni přední britští vědci včetně nositelů Nobelovy ceny. Rada by měla univerzitám pomoci čelit zájmům korporací a přebujelé byrokracii.



Vzhledem k situaci vysokého školství v Británii vznikla v listopadu 2012 Rada na obranu britských univerzit, jejímž výboru předsedáte. Jakým způsobem budete plnit jeho hlavní cíl – chránit akademické hodnoty?

Tento náročný počin pojmem několik směrů. Zakládající členové Rady patří k nejvýznamnějším akademikům v zemi a mohou tudíž díky své pozici a prestiži komunikovat přímo s ministrem pro vědu a školství. Chceme zajistit přímou komunikaci mezi Britskou akademií, Královskou společností a ministry vlády o otázkách vládní koncepce vysokoškolského vzdělávání. Na druhé straně bude úspěch či neúspěch kampaně na obranu akademických hodnot záviset na postoji veřejnosti. Jediným způsobem, jak zásadně přeorientovat koncepci vysokoškolského vzdělávání, je připomínat britským voličům existenci prosperujícího, nezávislého univerzitního systému. Musíme prozkoumat možnosti a vybrat nosná témata k veřejné diskusi. Protože jsou mezi zakládajícími členy Rady také někteří významní televizní a rozhlasoví reportéři, popularizátoři vědy jako např. David Attenborough (jeho *Modrá planeta* je jedním z hlavních přírodovědných vzdělávacích pořadů), získali jsme přístup k veřejnoprávní televizi (BBC), což je ideální prostředek k šíření našich stanovisek všem občanům. Už se těším na spuštění rozhlasových a televizních pořadů, které atraktivní formou každému důrazně sdělí, že vynikající univerzitní systém Velké Británie je v ohrožení. Tyto pořady by měly apelovat na lidi, aby nepřipustili zničení anglického vzdělávacího systému jeho podřízením se principům globální tržní ekonomiky. Je před námi hodně práce, ale dostává se nám velké podpory od lidí, kteří s námi chtějí spolupracovat.

Podle dlouhodobých údajů OECD studenti z Velké Británie příliš nevyjíždějí, v posledních dvou letech ale počet britských vysokoškoláků studujících v zahraničí, přesněji řečeno v evropských zemích, značně narostl.

To je opravdu neuvěřitelné. Samotná teorie globálního hospodářství je závislá na investicích do oblastí, v nichž má daná země konkurenční výhodu. Myslet si, že globalizace umožní lepší prosperitu, platí pouze za předpokladu, že se každý stát zaměří na to, co mu jde obzvláště dobře. Jednou z mála oblastí, ve které Velká Británie dosud vyniká, je právě úroveň univerzitního vzdělání. Dalo by se tudíž předpokládat, že vláda bude značnou měrou investovat do oblastí, ve které má konkurenční výhodu oproti ostatním

zemím. Místo toho však peníze univerzitám bere a vybízí zahraniční firmy, aby si v Británii zakládaly nové univerzity, které budou orientované tržně. Odrazuje zahraniční studenty a ty britské pobízí k odchodu do zahraničí, kde mohou získat zhruba stejné vzdělání, jenže za zlomek ceny školného, které by zaplatili doma. Mám na mysli zejména univerzity v Nizozemí, Švýcarsku či Dánsku. Tento absurdní přístup je dalším důkazem, jak nekompetentní a nesouvislá je strategie vlády v otázce vysokoškolského vzdělávání. Vlastně je zázrak, že britské univerzity dosud fungují tak dobře. Zlikvidujeme-li v Británii univerzitní systém, již nikdy ho nezískáme zpět, protože nás dohánějí více prosperující země. Pro nás už pak bude pozdě – nebude možné opět postavit něco, co je již ztraceno.

Který vysokoškolský systém v Evropě považujete v současné době za nejefektivnější?

Poslední dva roky jsem trávil mnoho času hledáním kritérií, podle nichž lze určit, který univerzitní systém nabízí nejlepší poměr z hlediska kvality a ceny. Z logiky tržního přístupu je systém ve Velké Británii financovaný z veřejných zdrojů neefektivní, kdežto tržně orientované systémy efektivní jsou. Z toho vychází představa, že pokud náš systém plně podřídíme trhu, učiníme ho výkonnějším. Existují však měřítka akademických hodnot vytvořených univerzitním systémem a měřítka vynaložených finančních prostředků; máme různé možnosti, jak matematicky vyjádřit poměr ceny a výkonu univerzitního systému. Podle některých těchto měřítek je britský univerzitní systém vnímán jako efektivnější než mnoho jiných vzdělávacích systémů jiných zemí. Přesto není nejlepší, protože je podfinancovaný. Ve Švýcarsku, Nizozemsku, Švédsku a Dánsku jsou z hlediska některých těchto měřítek v předstihu. Co mají vzdělávací systémy těchto zemí společné? Jde převážně o univerzitní systémy financované z veřejných zdrojů, ve kterých studenti buď neplatí žádné školné, nebo platí minimální částku. Naopak ve vysoce tržně orientovaných systémech v USA, Japonsku, Jižní Koreji či Brazílii se finance celkově velmi špatně zúročují. Zdá se tedy, že důkazy z praxe svědčí proti předpokladům zakládajícím britskou vládní vzdělávací politiku. Veřejně financované vzdělávací systémy nabízejí nejlepší poměr mezi vynaloženými prostředky a kvalitou vzdělání, kdežto systémy financované ze soukromých zdrojů patří k těm horším. O přesnou formulaci tohoto argumentu se snažím ve své knize (*pozn. red.: kniha vyjde v lednu 2013*). Chtěl bych dokázat, že je správné ubírat se opačným



směrem, než jaký prosazuje vláda. Argumenty pak ukáží, proč je tržně orientované vzdělávání z ekonomických důvodů kontraproduktivní. Smyslem mé knihy je přesunout *důkazní břemeno* zpět na vládu. Z teoretického pohledu víme, proč se vláda domnívá, že by k tomu mělo za normálních okolností docházet, ale ať předloží jeden podstatný věrohodný příklad či analýzu, která dokazuje, že tržně orientované univerzitní systémy skutečně přinášejí lepší poměr výkonu a ceny. Hledal jsem takový důkaz celý rok a žádný jsem nenašel.

Zmínil jste školné, které patří zrovna ve Velké Británii k jednomu z nejvyšších.

Nezpochybnuji spoluúčast studentů ve formě poplatků za vysokoškolské vzdělávání. Ještě před zavedením reforem činila ve Velké Británii výše poplatků za studium každého studenta okolo 3200 liber (asi 99 000 Kč), což je dost peněz. Na světě existují pouze tři univerzitní systémy, které si účtovaly vyšší školné, než jaké bylo u nás. Po zavedení reforem vzrostlo v Británii školné 2,5krát. Poplatky nyní nejspíš také převyšují průměrnou výši zpoplatnění za vzdělání ve Spojených státech, kde čtvrtina studentů platí drahé studium na soukromých univerzitách, ale zbývající tři

čtvrtiny mají výrazně nižší školné na univerzitách veřejných. V současné době máme pravděpodobně nejvyšší poplatky na celém světě.

Trh s vysokoškolským vzděláváním u nás vypadá takto: nejkvalitnější forma vysokoškolského vzdělání se nabízí těm nejbohatším zákazníkům (studentům). Univerzity v Oxfordu a Cambridgi jsou tedy vyhrazeny pro bohaté lidi, bez ohledu na jejich studijní schopnosti. Dá se tímto způsobem vytvořit vynikající univerzitní systém? Samozřejmě že ne. Situaci, kdy bohatí lidé posílají studovat své děti do soukromých škol a potom na soukromé univerzity, přičemž tito studenti vůbec nepřijdou do styku s obyčejnými vrstevníky, považuji za velice nešťastnou. A právě tento přístup je cílem tržně orientovaného vzdělávání. Obáváme se, aby bohatí lidé nedrželi monopol na ty nejhodnotnější produkty jako je Harvard, Oxford apod. Do Břečtanové ligy (*pozn. red.: nejprestižnější americké univerzity*) si prostě vstupenku jen tak nekoupíte. Na celém světě v současné době neexistuje jediný univerzitní systém, který by byl založen pouze na tržních mechanismech. Celá tato idea je absurdní. ■

Zleva:
Howard Hotson,
Vladimír Urbánek
z Filosofického
ústavu AV ČR,
rektor UK
Václav Hampl
a člen
Akademické rady
Jiří Beneš

GABRIELA ADÁMKOVÁ

ČESKO-MOLDAVSKÁ SPOLUPRÁCE

Vědeckou spolupráci mezi Akademií věd ČR a Akademií věd Moldavska (Academia de Științe a Moldovei – ASM) lze považovat za relativně novou.

První kontakty obě instituce navázaly teprve v roce 2007, kdy se ASM obrátila na AV ČR s návrhem navázat smluvní spolupráci. Po vyjednávání a zjišťování zájmu na akademických vědeckých pracovištích byla dohoda podepsána 20. září 2008 během mezinárodní konference Science and Education Policies v moldavském Kišiněvě. Stvrdili ji předsedové obou akademií – Václav Pačes a Gheorge Duca.

Housenka bekyně velkohlavá (*Lymantria dispar*) na dubu pýřitém (*Quercus pubescens*) je považována za nebezpečného polyfágního škůdce pro porosty listnatých stromů. Moldavsko, jižní část rezervace Codri.

Jason dymnivkový (*Parnassius mnemosyne*) patří mezi ohrožené druhy motýlů ČR a Moldavska. Severní Moldavsko, chráněná území *Cosauti*.

Dohoda se realizuje formou výměny odborníků, společných projektů, výměny informací a publikací a účasti na vědeckých akcích. Smluvně stanovená výměnná kvóta pro vědce v délce šesti týdnů je dostačující; prozatím nebyla nikdy plně využita. Od roku 2008 se podařilo iniciovat spolupráci ve dvou tematických oblastech. Garantem spolupráce v archeologii a historii, které se chceme věnovat v některém příštím vydání *AB*, je Archeologický ústav AV ČR v Brně. Zdárnou realizaci komparativní studie zachování biodiverzity na Šumavě a v moldavské rezervaci Codri garantuje Entomologický ústav BC AV ČR.

Ochrana přírody a biodiverzita

Pro státy s rostoucím nebezpečím změn životního prostředí představuje biodiverzita a ochrana přírody velkou výzvu. V Moldavsku je aktuální především úbytek přírodních zdrojů (primárně vody) a také rostoucí tlak na přírodní habitáty (75 % moldavské půdy se využívá pro zemědělství a farmářství). Ochrana zbývajících původních habitátů je tedy důležitá. Česká republika má několik dobře ochraňovaných původních mokřadů a lesních porostů se svou charakteristickou biodiverzitou. Naše zkušenosti v ochraně přírody

a cenných habitátů mohou tedy být Moldavsku dobrým příkladem.

Entomologický ústav BC AV ČR se coby instituce základního a částečně aplikovaného výzkumu hmyzu zaměřuje rovněž na hmyzí škůdce a jejich monitorování. Právě tento výzkum může sloužit jako model pro řešení všeobecných biologických problémů. Výzkumné zájmy moldavského Zoologického ústavu (www.zoology.asm.md) se orientují na diverzitu a monitorování živočichů v půdních a sladkovodních ekosystémech, na strukturu, dynamiku, evoluci a ochranu živočišných společenstev.

Spolupráce obou institucí začala již v roce 2001 prostřednictvím *NATO Science Fellowship Programme*, v jehož rámci absolvoval vědecký pracovník z kišiněvského Zoologického ústavu studijní pobyt v Entomologickém ústavu. Vznikl mezinárodní výzkumný tým zabývající se entomologickými studiemi, který již publikoval kvalitní vědecké práce – např. ve vědeckém časopise Rady Evropy *Futoropa* či v on-line časopise Univerzity ve Wisconsinu *Journal of Insect Science*.

Oba vědecké týmy společně řeší mnoho otázek – např. ochranu přírody a krajiny, biodiverzitu, taxonomii a ekologii hmyzu, biotechnologii a molekulární biologii. Během dvou studijních pobytů v Moldavsku v celkové délce



FOTO: AUREL LOZAN, ARCHIV AUTORA



FOTO: ZDENĚK MIRAČEK, ARCHIV AUTORA

37 dnů dva čeští vědci studovali hmyzí společenstva v přirozených i zemědělských ekosystémech, dále hledali entomopatogenní nematody a lumčíky a parazitoidy hmyzích lesních škůdců. Z výsledků terénních výzkumů vyplývá, že nejvíce zachovalé jsou v Moldavsku lesní ekosystémy, zatímco původní stepní ekosystémy již, de facto, neexistují. Rovněž mokřady silně ovlivňuje lidská činnost včetně melioračních zásahů.

Současná spolupráce se zaměřuje především na pomoc při zachování biodiverzity a pokouší se přispět ke zvyšování počtu chráněných oblastí a ke kvalitě způsobů ochrany a původních habitatů, jež slouží jako zdroj vzácných a ohrožených druhů hmyzu pro případné reintrodukce do okolí. Na druhou stranu se jiné hmyzí druhy pro Moldavsko stávají invazní a mohou kriticky ohrožovat původní entomofaunu, což může vyústit ve vážné ekonomické ztráty v zemědělství a lesnictví. ■

JANA VLACHOVÁ,
Kancelář Akademie věd ČR,
AUREL LOZAN a ZDENĚK MRÁČEK,
Entomologický ústav BC AV ČR, v. v. i.



FOTO: AUREL LOZAN, ARCHIV AUTORA

Terénní entomologická exkurze studentů Zoologického ústavu se zaměřením na lesní škůdce v přírodní rezervaci Codri. Moldavsko, centrální Moldavská pahorkatina

Informace z 50. zasedání Akademické rady AV ČR

Akademická rada se dne 28. listopadu 2012 zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Schválila

■ úkony doporučené Majetkovou komisí AV ČR ve věci nakládání s nemovitým majetkem a pořízení movitých věcí podle zápisu z jejího 44. zasedání konaného dne 19. listopadu 2012,

■ orientační program činnosti Akademické rady AV ČR na I. čtvrtletí 2013.

Souhlasila

■ s rozdělením dotací na podporu publikování formou Open Access a na podporu vědecké a vědecko-populární literatury v roce 2012.

Jmenovala

■ Radu pro nákladné přístroje ve složení: předseda: RNDr. Jiří Rákosník, CSc. (Matematický ústav AV ČR, v. v. i.); členové: prof. Ing. Miroslav Tůma, CSc. (Akademická rada AV ČR), prof. Ing. Vladimír Mareček, DrSc. (Akademická rada AV ČR), prof. PhDr. Jaroslav

Pánek, DrSc., dr. h. c. (Akademická rada AV ČR), Ing. Karel Jungwirth, DrSc. (Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.), prof. RNDr. Ladislav Kavan, DSc. (Ústav fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského AV ČR, v. v. i.), prof. Ing. Pavel Vlasák, DrSc. (Ústav pro hydrodynamiku AV ČR, v. v. i.).

Doporučila předsedovi AV ČR

■ aby na základě návrhu Rady Ústavu termomechaniky AV ČR, v. v. i., jmenoval Ing. Jiřího Pleška, CSc., do funkce ředitele Ústavu termomechaniky AV ČR, v. v. i., na pětileté funkční období s účinností od 1. ledna 2013 do 31. prosince 2017.

Vzala na vědomí

■ shrnutí stavu za rok 2012 a návrh dalšího vývoje Repozitáře AV ČR v systému ASEP,

■ informaci o vyhodnocení a přínosech podpory excelence v AV ČR.



SOCIÁLNÍ ZMĚNY a PROMĚNY

Současná ekonomická krize není jen důsledkem momentálních selhání, nýbrž vyplývá z dlouhodobějších komplexních vývojových tendencí. Proto je důležité zkoumat současné i historické společenské změny a zásadní proměny civilizace, které sice nejsou medializované stejně jako dnešní negativní krizové důsledky, ale zato mají závažnější dopady na jednotlivce i celé společnosti. Právě tomuto významnému tématu se věnovala interdisciplinární konference Filosofie a sociální vědy, jež se s letošním zaměřením na problematiku Sociální změny a proměny civilizace konala ve dnech 12. až 16. listopadu 2012 v Praze a Bratislavě.

**Ředitel
Sociologického
ústavu AV ČR
Tomáš
Kostecký
a ředitel Centra
globálních studií
AV ČR a UK
Marek Hrubec**

Institucionální zázemí nalezlo sympozium v Centru globálních studií (CGS) – společném pracovišti Filosofického ústavu AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze. Konference se každým rokem v listopadu stává výzvou pro odborníky z mnoha disciplín (především filozofy, sociology, politology a ekonomy), kteří mají příležitost překročit své úzce zaměřené specializace, zapojit se do interdisciplinárních projektů a zkoumat důležitá a aktuální témata ve vztahu k různým aspektům globalizace. Českou a slovenskou akci CGS pořádá jako paralelu mezinárodní konference *Philosophy and Social Science* (v květnu 2012 se konal 20. ročník), jíž se účastní přednášející nejen z evropských zemí a USA, ale také Mexika, Číny, Brazílie, Jihoafrické republiky, Austrálie, Jižní Koreje i dalších států.

Na dosud posledním ročníku „lokální“ listopadové akce se kromě Centra jako další spoluorganizátoři podílely Sociologický ústav AV ČR, Ústav politických věd SAV

(Bratislava), Katedra filozofie FF Univerzity Komenského (Bratislava) a Futurologická společnost na Slovensku. Konference se odehrávala v Akademickém konferenčním centru AV ČR v Praze a v Konferenčním centru nakladatelství Slovenské akademie vied Veda v Bratislavě. Organizátoři nezapomněli ani na popularizaci, proto první den, jehož dějištěm byly výstavní a konferenční prostory Centra současného umění DOX v Praze, zaměřili na širší veřejnost; své příspěvky o současných sociálních změnách zde představili také prorektor Univerzity Karlovy v Praze Stanislav Štech, ředitel Ústavu politologie FF UK Radek Buben a další.

Sympozia se zúčastnilo více než půl stovky přednášejících z Prahy, Brna, Ústí nad Labem, Liberce, Bratislavy, Trnavy a dalších měst. Přednášky doplnil seminář s prezentací nové knihy nakladatelství Filosofie *Krize a politické křižovatky: rozhovory s českými politickými teoretiky*, do níž přispěli političtí filozofové, političtí sociologové, politologové či odborníci na politické dějiny – mj. Erazim Kohák, Marek Hrubec, Miloslav Bednář, Jiří Příbáš, Vladimíra Dvořáková, Josef Šíma, Jan Keller a Miloš Havelka.

Významným doplňkem byla i vernisáž *Kartografie naděje: příběhy sociální změny*, jež umožnila toto komplexní téma zpřístupnit veřejnosti prostřednictvím fotografií, videí, performancí a dalších uměleckých děl. Tvorba představená na výstavě pocházela především od českých, amerických, španělských a řeckých umělců.



V úvodu pražské části konference představili její téma ředitel CGS Marek Hrubec, ředitel SOÚ AV ČR



Tomáš Kostecký a umělecký ředitel DOX Jaroslav Anděl; v Bratislavě ji otevřeli ředitel ÚPV SAV Miroslav Pekník, předseda Futurologické společnosti Ladislav Hohoš a zástupci Univerzity Komenského.

Z programu si připomeňme alespoň některá vystoupení. Oleg Suša z CGS v příspěvku *Civilizace v krizi a riziko* analyzoval, jak byly krize od 70. let 20. století spojeny s dynamikou sociálních změn. Upozornil na skutečnost, že v dnešní době je riziko spojeno s každodenností; není již způsobeno jen vnějšími vlivy, ale je interní charakteristikou a efektem normálního, rutinního fungování globální civilizace. Poukázal také na fakt, že experti tato rizika často normalizují a legitimizují jako důsledek nepřehlednosti systému.

Marek Hrubec v přednášce *Zdroje civilizační krize* vysvětlil, z jakých důvodů lze vnímat současnou krizi jako problém civilizační. Zaměřil se přitom na zdroje krize ve dvou významech. První souvisí se současnou ekonomickou krizí, od níž se odvozují návazné sociální změny v politické a sociální oblasti. Druhý zdroj však obsahuje také dlouhodobější a složitější příčiny, jež se projevují v historických civilizačních trendech nejen západní kultury, ale také kultury čínské (a dalších), jež začala být v posledních desetiletích v procesech globálních interakcí s kulturou západní úzce provázána jak ekonomicky, tak v mnoha dalších aspektech. Přednáška se zaměřila především na analýzu odlišností a prolínání západních a čínských civilizačních tendencí (možnosti a limity konceptu ChinAmerica) a jejich extrapolace ve scénářích dalšího vývoje. V této souvislosti František Škvrnda z Ekonomické univerzity v Bratislavě v příspěvku *Sociální změny bezpečnosti v 21. století ve světle kritických teorií* ukázal na vzrůstající komplikace bezpečnosti a hledání nových bezpečnostních paradigmat.

V přednášce *Problémy obsahové a metodologické inovace ekonomické vědy* ukázal ředitel Ekonomického ústavu SAV v Bratislavě Milan Šikula, že globální krize je mnohorozměrný krizový proces, v jehož jádře leží civilizační rozpory mezi reálnou ekonomikou a člověkem, při jehož řešení selhávají dosavadní nástroje ekonomické vědy. Přitom se zabýval potřebnými inovacemi ekonomické

vědy. Podobné myšlenky rozvíjel i předseda Vědecké rady téhož ústavu Peter Staněk.

Václav Novotný z Futurologické společnosti v přednášce *Hospodářská krize v podmínkách globalizace* ukázal, jak se v uplynulých desetiletích postupně měnilo pojetí hospodářské krize. Průběh cyklických hospodářských krizí se přitom obvykle opakuje, začínají ve sféře finanční a oběhové, následuje pokles výroby a zaměstnanosti a v případě těžkých hospodářských depresí následuje období dlouhodobé stagnace se závažnými sociálně-ekonomickými důsledky. Přestože jsou krize cyklické, bývají jimi zaskočeni jak ekonomové, tak politici a podnikatelé. Podobné rozborů nastínil David Sulík z Národní banky Slovenska v příspěvku *Asociačné usporiadanie ekonomiky – zmluvná ekonomika* a naznačil možné alternativy.

Vlastimil Hála z CGS se v první části svého vystoupení *Utváření společných evropských hodnot* zaměřil nejprve na vztah Habermasovy diskurzivní etiky k jeho koncepci postnacionální konstelace, v níž je v podmínkách Evropské unie konkretizováno překročení partikulárních základů Evropy tak, že lidská důstojnost je formulována v rámci univerzalizace lidských práv. V druhé části se zaměřil na některé pokusy o konkrétnější vymezení Evropské unie z hlediska dominantních hodnot. Kritickým posouzením těchto hodnot dospěl k závěru, že rozhodující význam pro uznání hodnot lidské důstojnosti a tolerance má humanismus, v oblasti politické jako demokracie a v oblasti právní jako implementace unijního práva. Evropská unie, uzavřel přednášející, může být v současnosti sotva emocionálně prožívaným domovem, ale mohla by představovat transnacionální politický a právní rámec umožňující realizaci humanismu jako výrazu uznání lidské důstojnosti.

Konferenci doprovázely mnohé oficiální i neformální diskuse, v nichž rozborů nabývaly podrobnější a otevřenější podoby. Na závěr se účastníci zajímali o další ročník, který se již připravuje a jenž se uskuteční v listopadu 2013. Podrobnější informace na cgs@flu.cas.cz. ■

MARTIN BRABEC,
Centrum globálních studií AV ČR a UK



Do nové publikace nakladatelství Filosofia
Krise a politické křižovatky: rozhovory s českými politickými teoretiky přispěli političtí filozofové a sociologové, politologové či odborníci na politické dějiny.

KAREL ŠANDERA

Při příležitosti 110. výročí narození vynikajícího chemika Karla Šandery (25. ledna 1903), jemuž jsme se věnovali v AB 5/2003, se zaměřujeme převážně na jeho vědeckou práci. Tu zahájil již svou disertací Působení koloidů na elektrokapilaritu rtuti, kterou jeho oponenti profesori Jaroslav Heyrovský a Jan Štěrba-Böhm ohodnotili jako výbornou.

Téma disertace bylo Heyrovskému blízké – sám spolu s Rudolfem Šimůnkem též studoval na popud prof. Bohumila Kučery elektrokapilaritu rtuti. Heyrovského posudek z r. 1924, uložený v archivu PŘF UK, nás informuje o obsahu disertace, která se stejně jako jiné nezachovala. Šandera při pozorování vlivu koloidů na elektrokapilární parabolu (závislost povrchového napětí na potenciálu rtuťové elektrody) zjistil, že pozitivní koloidy posunují křivku vlevo, negativní vpravo. Dále našel, že lze pohodlně sledovat změnu náboje koloidu způsobenou změnou koncentrace elektrolytu. Pozoroval též vliv koloidů na mezipovrchové napětí podle stupně disperzity koloidů, účinky škrobu různě hydrolyzovaného a nakonec vliv přítomnosti koloidu na záhadné sekundární maximum objevené Kučerou na elektrokapilárních křivkách. Šandera bez problémů obhájil disertaci a stal se tak po výborných rigorózech nejmladším doktorem přírodních věd v Československu. Disertaci publikoval o rok později v čísle časopisu *Rec. Trav. Chim. Pays-Bas* věnovaném sedmdesátinám prof. Bohuslava Braunera (1855–1935). V závěru publikace děkuje za pomoc při experimentování prof. K. Teigemu; na Heyrovského zapomněl, ačkoli byl jeho žákem. Šandera po studiu marně čekal na asistentké místo na některém z ústavů univerzity. V tu dobu požádal ředitel nově založeného Výzkumného ústavu průmyslu cukrovarnického (VÚPC) Václav Staněk profesory J. Heyrovského a Františka Závíšku o vhodného fyzikálního chemika pro tento ústav. Oba profesori rádi doporučili právě K. Šanderu, který od prosince 1924 do dubna 1925 působil ve Vojenském technickém a leteckém ústavu v Praze. Do Výzkumného ústavu průmyslu cukrovarnického v Praze byl přijat roku 1925 jako vedoucí fyzikálně-chemického oddělení. Jeho úkolem bylo vytvořit novou koncepci fyzikálně-chemického výzkumu v československém cukrovarnictví. Šandera se vrhl do práce. Studoval luminiscenci cukru, povrchové napětí cukerných roztoků a rychlost krystalizace sacharózy. Hlavní pozornost však věnoval využití konduktometrie (měření vodivosti elektrolytů a jejich roztoků) k analytickým a provozním měřením. Konduktometrie se stala Šanderovým celoživotním zájmem. V roce 1926 zkonstruoval a patentoval nový konduktometr. Přístroj byl přednostně určen ke stanovení obsahu popela v surových cukrech. O rok později se věnoval konstrukci fotometru k měření barvy cukrů. Nebylo to poprvé, kdy se pustil do konstrukcí přístrojů; již za studií si upravil aparaturu ke zkoumání působení koloidů na elektrokapilaritu rtuti. Šandera jako Heyrovského žák nezapomněl na polarografii, kterou zavedl jako jednu ze standardních metod hodnocení rafinády. Na jeho popud se laboratoře velkých rafinerií postupně vybavovaly polarografy, které se používaly až do 70. let 20. století. Ve VÚPC časem ovládl všechny postupy výroby cukru, některé z nich podstatně inovoval. Věnoval se také cukrovarnické analytice, o čemž svědčí jeho knihy. V období protektorátu se zapojil do odbojové činnosti – měl tajnou laboratoř, jež pro podzemní hnutí dělala některé rozpory a připravovala sabotážní materiál. V laboratorických udržoval studenty, kteří kvůli uzavření českých vysokých škol nemohli studovat. Několikrát byl vyšetřován gestapem, vždy se však z jeho spárů dostal. Od poloviny 30. let se musel věnovat řídicí práci, čímž poněkud utrpěla jeho výzkumná činnost, hlavně po roce 1945.

Karel Šandera se zasloužil o přeměnu převážně empirické cukrovarnické praxe na technologii opírající se o fyzikální chemii a analytiku. Jeho výzkumy ovlivnily téměř všechny stupně výroby řepného cukru. Publikoval přes 360 odborných statí hlavně v češtině, ale i v cizích jazycích. Jeho pojednání byla analytická, technologická či jeho srdci nejbližší fyzikálně-chemická, kterých je téměř polovina. V nich se věnoval nejvíce konduktometrii, polarografii, adsorpci, kolorimetrii, luminiscenci, fosforescenci, nefelometrii, refraktometrii a viskozimetrii. Těmito metodami studoval suroviny i konečné produkty řepného cukru. Používal i kalorimetrii, potenciometrii, odraz X-záření a další fyzikálně-chemické či fyzikální metody výzkumu včetně použití ionexů k odbarvování cukrů. Profesor Heyrovský zásoboval Šanderu polarografickou literaturou (separáty, bibliografiemi a knihami o polarografii) a Šandera naopak Heyrovského polarografickými publikacemi z Výzkumného ústavu cukrovarnického (VÚC), protože se tam polarografie intenzivně pěstovala. Šandera se celoživotnímu učiteli Heyrovskému při jeho výročí či jmenování neopomněl v gratulačních

V osobě Karla Šandery se snoubí vynikající organizační činnost s vědeckou aktivitou a pedagogickou činností. V jádru šlo o fyzikálního chemika s neobyčejně širokým záběrem v oboru fyzikální chemie, který uplatnil v cukrovarnictví.

20. prosince 1955

dopisech vždy vyznat ze svého obdivu (Korespondence mezi J. Heyrovským a K. Šanderou je uložena v Archivu AV ČR).

V období 1952–1958, kdy Šandera pracoval ve VÚC a na VŠCHT, publikoval (často se spolupracovníky) skoro čtvrtinu svých prací otištěných ve sbornících a časopisech a třetinu svých knih. Uvádí se, že jeho práce vyšly v 55 odborných časopisech a sbornících (30 českých, 11 německých, třech anglických, třech francouzských, dvou ruských a po jednom italských a polských). Knižních titulů zanechal jako autor či spoluautor 25. Všimneme si několika, v nichž jsou uloženy mnohaleté Šanderovy zkušenosti s tím, že knihy týkající se technologie cukru pro specifičnost vynecháme. Vzhledem k eminentnímu zájmu o konduktometrii jej ve 30. letech jako světově uznávaného odborníka vyzval prof. W. Böttger z Lipska, aby do *Physikalische Methoden der analytischen Chemie* napsal kapitolu *Angewandte Konduktometrie*. O zhruba 10 let později napsal kapitolu o konduktometrii do *Technických rozborů v chemické technologii VI* a konečně v roce 1957 mu vyšla monografie – celostátní učebnice *Konduktometrie*. Tu mu pochválil jeho učitel J. Heyrovský (viz Korespondence mezi J. Heyrovským a K. Šanderou).

Jako velmi užitečná se ukázala Šanderova knížka z roku 1945 *Polarizační přístroje v analytické, tovární a vědecké laboratoři*, kterou napsal pro laboratoře cukrovarnické, potravinářské, lékařské, fyziologické a tukařské. Šanderův zájem o analytiku cukrů se odrazil i v knižních publikacích. Už v roce 1930 spolu s V. Sázavským vydal *Cukrovárenskou analytiku* a s týž autorem a dalšími roku 1959 *Analytiku cukrů (metodické základy a laboratorní příručka)*. Po Šanderově smrti vyšla *Rukověť potravinářské analytiky* jako vysokoškolská učebnice. Coby profesor cukrovarnictví byl pochopitelně spoluautorem celostátních učebnic *Základy cukrovarnictví I–III* vydané v letech 1955–1963.

Šandera byl neobyčejně aktivní i přes svůj nedobrá zdravotní stav. Dosvědčuje to mj. jeho plán prací, který sepsal v květnu 1959 – dva měsíce před smrtí. Z pedagogické činnosti uvedme kromě přednášek na VŠCHT také školitelství aspirantů, z odborné vědecko-výzkumné činnosti pokračování v započatých pracích,

Sborníky' pane profesore,
váčnou' práci!

K Vašim 65. narozeninám Vám

přiji upřímně a ze srdce první' pohled' a všechno
dobrých' slov a úspěchů. Téměř' všechny' vědecké' obory
vlastní' vědecké' genio' a vášni' pro svou' práci; ne
včetně' fyzikální' chemie' jste dobyl' Československou
provenstvi; vaše' práce' jsou' ve většině' laboratorní'
na světě' a vaše' myšlenky' v mnoha' vědeckých
střediskách' světového' významu. – Připřijí' měni' k vašim
vědeckým' úspěchům' a spokojenosti' roku 1958.

Váš
Jandera.

v létě hodlal zpracovat experimentální výsledky. Počítal se vzájemnou výměnou zkušeností s jinými institucemi, s přednáškami v SSSR a v NDR a expertizami ad hoc. Upozornil na svízelnou situaci na VŠCHT, pokud šlo o přednáškové sály a laboratoře. Na rok 1960 plánoval účast na kongresu v Bruselu o problémech technologické jakosti cukrovky a studijní cestu do SSSR spojenou s přednáškami o jakosti cukrovky a jejím skladování.

Nezkrácenou verzi příspěvku naleznete na webových stránkách AB <http://abicko.avcr.cz>. ■

JIŘÍ JINDRA,
Kabinet dějin vědy ÚSD AV ČR, v. v. i.

**Dopis
Karla Šandery
z r. 1955
adresovaný
Jaroslavu
Heyrovskému**



FOTO: MIROSLAV PALÁRIK, ARCHIV AUTORA

K ODKAZU CYRILA A METODĚJE

Ve slovenské Nitře, v kraji pod staroslavným Zoborem, se ve dnech 13.–15. listopadu 2012 uskutečnila jedna z prvních konferencí k 1150. výročí příchodu Konstantina-Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu, jež slavíme v letošním roce. Mezinárodní vědecké sympozium Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda uspořádal Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda pri Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitře.

**Zasedání sekce
Archeologie,
historie**

Mezi další partnery konference patřily Archeologický ústav SAV v Nitře, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a Historický ústav SAV v Bratislavě, Konference biskupov Slovenska, Rímsko-katolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě, Biskupstvo Nitra, Nitriansky samosprávny kraj, Mesto Nitra, Nadácia Konštantína Filozofa a Slovenská historická spoločnosť pri SAV. Záštitu převzal prezident Slovenské republiky Ivan Gašparovič.

Setkání se zúčastnili nejen zástupci zemí, v nichž měla politicko-církevní a diplomatická mise Konstantina-Cyrila a Metoděje přímé účinky a dopad, nýbrž i badatelé ze zemí, v nichž působilo jejich dílo zprostředkovaně. Vedle badatelů z vědeckých, církevních a zájmových institucí ze Slovenské a České republiky přednesli příspěvky i vědci z Bulharska, Makedonie, Polska, Ukrajiny a Ruska. S hlavními referáty vystoupili nestoři slovenské vědy – archeolog Alexander T. Ruttkay se zabýval počátky christianizace na území Slovenska a sakrálními stavbami 9. století,

doyen slovenské historie Richard Marsina popsal zápas o používání slovenského jazyka v liturgii na Velké Moravě a literární vědec Peter Liba sledoval obraz soluňských bratří Cyrila a Metoděje ve slovenské literatuře.

K přínosným příspěvkům patřily např. archeologické referáty T. Štefanovičové a M. Ruttkaye, historické M. Hurbaniče, T. Tandliča a S. Otčenášové, filologické A. Škoviery, L. Matejky a S. Laukové, teologicko-filozofické V. Judáka a C. Diatky nebo uměnovědný referát A. Boteka a kulturologický B. Turzonovové; ze zahraničních referátů

zaujaly ty, jež přednesli Z. Taneski, M. Jakimovska-Tosić a S. Gadžova ze Skopje, J. V. Šimko a A.-R. A. Draškovcy z Užhorodu, M. Rembierz z Katovic, P. Kostadinova a I. Trifonova ze Sofie a jiní. Českou republiku reprezentovala byzantoložka Lubomíra Havlíková z oddělení paleoslovenistiky a byzantologie Slovenského ústavu AV ČR, jež dlouhodobě spolupracuje s Ústavem pro výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda FF UKF v Nitře v rámci dvou projektů, a to *Po stopách sv. Cyrila a Metoděje ve slovenské a české bibliografii (1945–2010)* – viz AB 11/2011 – a *Po stopách sv. Cyrila a Metoděje ve slovenské a české bibliografii (do roku 1945)*. Vedle moderování sekce Archeológia, história proslovila příspěvek *Metodějovo velkomoravské „Napomenutí vladařům“ – homilie nebo speculum principis? Pokus o novou žánrovou interpretaci*. V něm na základě srovnání s byzantským prostředím vyslovila hypotézu, že velkomoravské Metodějovo *Napomenutí vladařům* patří mezi tzv. *specula principum*. V sekci Jazykoveda, literárna veda, pedagogika vystoupil s příspěvkem *Cyrilometodějská tradice v Hlaholském misálu Vojtěcha Tkadlčíka* paleoslovenista Miroslav Vepřek z Katedry bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, který sledoval ohlas cyrilometodějství v misálu sestaveném v nové církevní slovanštině českého typu teologem V. Tkadlčíkem. Konferenční příspěvky budou publikovány v kolektivní monografii, jež vyjde ve výročním roce 2013.

Mezinárodní setkání vědců doplnil doprovodný program. Patřilo k němu nejen několik výstav na téma *Posvátný odkaz. Cyril a Metod v slovenskom výtvarnom umení*, ale i prohlídka Nitranského hradu a místního Diecézního muzea, stejně jako koncert v katedrálím chrámu – bazilice sv. Emmerama na Nitranském hradě. Slavnostní charakter konference podtrhla recepce na nitranském Biskupském úřadě a setkání s nitranským biskupem Viliamem Judákem. ■

LUBOMÍRA HAVLÍKOVÁ,
Slovenský ústav AV ČR, v. v. i.

**Kostel
sv. Emmerama
v areálu
Nitranského hradu**



FOTO: JAROSLAV DŮCZY, ARCHIV AUTORA



Odolen Kodym

(1898–1963)

Letos si připomínáme 50 let od úmrtí významného českého geologa a mineraloga Odolena Kodyma. Jeho jméno je spojeno především s výzkumem Barrandienu, díky němuž získal uznání doma i v zahraničí. Kodymův odborný záběr však byl mnohem širší a pokrýval v podstatě celé území Československa.

Odolen Kodym se narodil 14. dubna 1898 v Praze. Po maturitě na reálném gymnáziu však nepokračoval v rodinné tradici lékařů, jimiž byli jeho otec Odolen i děd Filip Stanislav, ale začal studovat na Filozofické a později Přírodovědecké fakultě UK. Zároveň se zapsal i jako mimořádný posluchač na ČVUT, kde navštěvoval přednášky z geologie u Cyrila Purkyně, který měl velký vliv na jeho pozdější vědeckou dráhu. Dříve než úspěšně absolvoval doktorské zkoušky z filozofie, geologie a mineralogie a obhájil svou disertační práci *Druhá fáze vrásnění variského v Barrandienu*, zaujal svou publikační činností Purkynovu pozornost a stal se r. 1919 jeho asistentem v geologickém ústavu ČVUT. V roce následujícím se jako volontér zapojil i do budování Státního geologického ústavu, který vedl právě C. Purkyně. Až do února 1924 působil jako asistent na ČVUT a zároveň jako externí pracovník Státního geologického ústavu. S ním spojil svůj odborný život na více než dvacet let, než po jmenování řádným profesorem v roce 1946 přešel na katedru geologie Přírodovědecké fakulty UK.

Pedagogické činnosti se však věnoval již dříve. Zprvu jako soukromý docent geologie, jímž se stal r. 1925 na Vysoké škole inženýrského stavitelství při ČVUT a na Přírodovědecké fakultě UK, a od r. 1931 jako nehonoraný mimořádný profesor na téže fakultě. V r. 1939 byl jmenován zkušebním komisařem pro učitelské zkoušky na středních školách.

Kodymova vědecká činnost byla mnohostranná a on sám vždy dokázal nahlížet na daný problém komplexně. Při práci v terénu využíval hlubokých znalostí geologie, paleografie, tektoniky a stratigrafie. Pokud bychom měli jeho práci vymezit i geograficky, šlo především o oblast Českého masivu a karpatskou soustavu. Prozkoumal a v podobě geologických map zdokumentoval oblast od Plzně po Prahu a vytvořil tak nový vědecký pohled na problematiku Barrandienu, pro který spolu s Radimem Kettnerem navrhl nové stratigrafické rozčlenění. Později se v řadě dalších studií věnoval geologickým problémům karpatské soustavy. Mapoval oblast Chřibů a Bílých Karpat,

Malé i Velké Fatry, Spišské Magury i dolnomoravské sníženiny, přičemž často spolupracoval s Aloisem Matějkou. Mezi jeho pracemi bychom našli i studie věnované Železným horám, Krkonošim nebo Ještědu. Jako člen Státního geologického ústavu řešil také ve formě znaleckých posudků praktické otázky spojené s výzkumem naftových polí, výstavbou údolních přehrad nebo železničních tratí.

Z Kodymových odborných prací, jichž sám nebo jako člen širšího autorského kolektivu publikoval více než sto dvacet, je nutné vedle řady geologických map zmínit alespoň studie *Geologické profily Barrandienu I, II* (1922, 1925), *Kaledonská příkrovová stavba Krkonoš a Jizerských hor* (1948), *Přednáška z geologie Českého masivu I, II, III* (1948, 1949, 1952) a *Geologický vývoj Československa* (1954) Spolu s paleontologem Bedřichem Boučkem napsal učebnici *Geologie I a II* (1954, 1963).

V listopadu 1928 navrhl C. Purkyně Kodyma na jmenování členem KČSN s odvoláním na jeho práce k problematice Barrandienu, které svědčily o dokonalé znalosti paleontologie a petrografie a poskytly východisko pro studie dalších odborníků v oblasti stratigrafie a tektoniky. Vyzdvihována byla také Kodymova účast na geologickém mapování Čech. KČSN návrh přijala a r. 1929 jmenovala O. Kodyma mimořádným členem matematicko-přírodovědecké třídy. Dalšího ocenění se mu dostalo r. 1934, kdy byl zvolen členem ČSNRB, v letech 1946–1952 byl zároveň jejím generálním sekretářem. Mimo to byl v letech 1956–1960 předsedou Čs. společnosti pro mineralogii a geologii, členem Komitétu pro přírodovědecký výzkum Čech a dalších společností. V r. 1956 získal titul doktora mineralogických a geologických věd. Neúspěšná však byla snaha prosadit jeho jmenování členem ČSAV. Odolen Kodym tak zůstal až do své smrti 3. července 1963 spjat s Přírodovědeckou, později Geologicko-geografickou fakultou UK. ■

JAN CHODĚJOVSKÝ,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Příběh českého a rakouského slavisty

V prosinci roku 2012 jsme si připomněli nedožitě devadesátiny profesora vídeňské univerzity Františka Václava Mareše, jehož badatelská činnost byla po léta spjata také s Československou akademií věd (po r. 1992 Akademie věd ČR). Slovanského filologa F. V. Mareše můžeme právem přiřadit k významným vědeckým osobnostem ze slovanských zemí, které působily během minulých dvou století na katedře slavistiky vídeňské univerzity, jako byli v 19. století Slovinec Fran Miklošič a Chorvat Vatroslav Jagić, před první světovou válkou Čech Václav Vondrák a v meziválečném období Rus Nikolaj Trubeckoj. Působení takových kapacit vždy slavistiku obohatilo o nové přístupy a objevy. Totéž platí i o Františku Václavu Marešovi, jehož vědecká a životní dráha se uzavřela 3. prosince 1994.

František V. Mareš se narodil 20. prosince 1922 v Benešově u Prahy, kde ve válečném roce 1941 absolvoval gymnázium. Protože české vysoké školy byly zavřeny, vyučil se drogistou a pomáhal otci, majiteli drogerie U černého psa. Zároveň se soukromě učil polštině u (tehdy) docenta Josefa Kurze, který jej směřoval ke studiu slavistiky a jehož prostřednictvím se seznámil s oborem a jeho představiteli. Již za války totiž skupina slavistů, kteří v té době nemohli působit na vysokých školách, uvažovala o sestavení nového slovníku staroslověnštiny. V této skupině se F. V. Mareš jako nejmladší seznámil s některými významnými slavisty, především s velkými znalci staroslověnské literatury profesory Josefem Vajsem a Josefem Vašicou a také se slavistou širokého rozhledu – prof. Bohuslavem Havránkem, jenž měl později určit směr jeho vědeckého bádání. F. V. Mareš

považoval uvedené tři badatele spolu s J. Kurzem za své hlavní učitele.

Ihned po válce se v r. 1945 zapsal na Filozofickou fakultu UK. Za základní předměty zvolil češtinu a ruštinu, ale zápisy v indexu svědčí o jeho širších slavistických zájmech již od vstupu na fakultu; absolvoval v převratovém roce 1948. Nikdy se netajil, že jako katolík nemůže přijmout oficiální státní ideologii, což také ovlivnilo jeho další osud. Jeho znalosti a badatelská činnost ho předurčovaly k dráze vysokoškolského učitele, avšak fakulta mu nepovolila habilitaci. Po dvou letech výuky ruštiny na gymnáziu na Sladkovského náměstí našel umístění v Kanceláři staroslověnského slovníku, která se od r. 1949 začala přetvářet v zaměstnaneckou instituci a jež se od r. 1952, v souvislosti s reorganizací Akademie věd, stala oddělením Slovanského ústavu.

Již v r. 1950 obhájil dizertaci, v níž analyzoval hláskosloví, morfolonii a slovní zásobu *Pražských zlomků*; dvoudílná dizertace předznamenala celou jednu Marešovu badatelskou oblast: speciální zájem o staroslověnštinu na Velké Moravě a v přemyslovských Čechách, o její památky a jejich jazyková specifika. Vedle rozsáhlých témat rád zpracovával také detaily, případně záhady; rozluštil např. cyrilský nápis na raně gotickém svorníku v kostele v Levíně u Úštěku nebo již téměř nečitelný hlaholský nápis v bývalé kapitulní síni Emauzského kláštera. Odborné texty publikoval v těchto letech převážně v časopise *Slavia*, jehož byl od r. 1955 redaktorem (v r. 1975, kdy již působil ve Vídni, byl z jeho redakce „vyškrtnut“). Vedle činnosti pro *Slovník jazyka staroslověnského* se v 50. letech začal zabývat lingvistickými tématy – vznikem a vývojem slovanského fonologického systému a rané slovanské flexe.

V r. 1967 povolala F. V. Mareše vídeňská univerzita na místo profesora v tehdejším Ústavu pro slovanskou filologii a archeologii (Institut für Slawische Philologie und Altertumskunde, nyní Institut für Slawistik). Ve Vídni působil 25 let, od letního semestru 1968 jako mimořádný, od r. 1972 jako řádný profesor. V jeho pozůstatosti se zachovala krabice plná školních sešitů, do

**Spoluautorky
výstavy
Emilie Bláhová
(vlevo)
a Hana Klínková**



FOTO: ARCHIV SLÚAV ČR

nichž si zapisoval přípravy pro výuku. Svědčí o rozsahu i hloubce probíraných témat: fonetika a morfolgie praslovanštiny, staroslověnština, dějiny jednotlivých slovanských jazyků i skupin, mluvnice současných slovanských jazyků i jazyků „malých“. Aktivně ovládal všechny slovanské jazyky kromě slovinštiny, z neslovanských němčinu, angličtinu, francouzštinu, italštinu a navíc latinu, v níž psal některé příspěvky a skládal při jubileích kolegů, přátel a institucí oslavné verše, případně s akrostichem nebo chronogramem. Habilitoval mnohé docenty (a pozdější profesory) působící na rakouských a německých univerzitách.

Od období tzv. „normalizace“ v Československu se mu uzavřela cesta do vlasti, přestože, ba spíše protože, si ponechával dvojí občanství. Československé úřady jej zařadily mezi emigranty, ač jím nebyl. Nemohl být redaktorem českých publikací a čeští kolegové nedostali povolení k výjezdu na konference, které F. V. Mareš organizoval. O to více byl vítán jinde v cizině. Odhaduje se okolo 200 jeho vystoupení mimo Rakousko – na univerzitách i konferencích.

Zvláštní pozornost věnoval některým slovanským zemím, jejichž akademie věd ho později jmenovaly zahraničním členem. Ani během vídeňského pobytu neopouštěl oblíbený okruh témat – staroslověnské památky vzniklé na Moravě a v Čechách. Vydal v té době některé významné práce, především příspěvek k dataci smrti sv. Václava, kterou kladl na základě údajů v I. staroslověnské václavské legendě do r. 929 proti panujícimu mínění současných historiků. Uvažoval o možném velkomoravském původu staroslověnské verze *Dialogů Řehoře Velikého* a o stáří tzv. liturgie sv. Petra, jejíž velkomoravský původ na rozdíl od J. Vašici popíral. Dále vydal antologii všech staroslověnských památek, originálních i přeložených z latiny, jejichž český původ je buď jistý, nebo se o něm alespoň uvažovalo [*An Anthology of Church Slavonic Texts of Western (Czech) Origin*]. Provedl i detailní analýzu jazyka a verše písně *Hospodine, pomiluj ny* a konstatoval, že jazyk písně je zcela staroslověnský, tedy navazující na tradici cyrilometodějskou.

Po změně politických poměrů koncem r. 1989 mohl opět volně přijíždět do Československa. Čekala ho tu však různá zklamání, mimo jiné ze strany Filozofické fakulty UK, která ho nepozvala ani k jedné přednášce. Naopak Slovanský ústav tehdejší ČSAV (obnovený v r. 1992) jej zvolil předsedou nové vědecké rady. Již od r. 1990 byl znovu uveden do funkcí, jež zastával před r. 1968, tedy funkce redaktora *Slovníku jazyka staroslověnského* a redaktora časopisu *Slavia*. Prezidium ČSAV ocenilo jeho vědeckou činnost udělením zlaté medaile Josefa Dobrovského. V té době se zabýval především rukopisy nalezenými v klášteře sv. Kateřiny na Sinaji v r. 1975. Redigoval edici

Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna
Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v.v.i.
Slovanský ústav Akademie věd České republiky, v.v.i.



FRANTIŠEK VÁCLAV MAREŠ (1922–1994)



Příběh českého a rakouského slavisty

14. listopadu 2012
– 4. ledna 2013

autoři výstavy:
Hana Klínková, Milada K. Nedvěďová,
Emilie Bláhová a Václav Konzal

Výstava je přístupná v prostorách
Slovanské knihovny (Klementinum 190,
110 00 Praha 1, úterý – poschodí)
po-úte: 9–19 hod., so: 9–14 hod.

jednoho z nalezených hlaholských rukopisů, části žaltáře z 11. stol., kterou připravil kolektiv paleoslovenistů ve Slovanském ústavu. Tisku této edice se však již nedočkal, vyšla ve Vídni v r. 1997 pod názvem *Psalterii Sinaitici pars nova [monasterii s. Catharinae codex slav. 2/N]*.

F. V. Mareš za svého života nevydal žádnou rozsáhlou monografii. Teprve nyní se jeho práce zhodnocuje a z jednotlivin se vytvářejí celky. Z těchto celků musíme zmínit zejména obsáhlý výbor jeho filologických prací *Cyrilometodějská tradice a slavistika*, který v roce 2000 vydalo nakladatelství Torst. Další soubory Marešových příspěvků vyšly v nakladatelství Petr Lang a v Makedonii. K nedožitým devadesátinám F. V. Mareše uspořádaly Národní knihovna – Slovanská knihovna, Masarykův ústav a Archiv AV ČR a Slovanský ústav AV ČR ve dnech 14. listopadu 2012 až 4. ledna 2013 v prostorách Slovanské knihovny výstavu *František Václav Mareš (1922–1994) – Příběh českého a rakouského slavisty*. Ústav slavistiky vídeňské univerzity k témuž výročí zorganizoval 6. prosince 2012 vzpomínkový večer. Pozůstalost F. V. Mareše byla se souhlasem manželky Dagmar Marešové uložena v r. 2012 v Archivu AV ČR. ■

EMILIE BLÁHOVÁ,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

ACADEMY ASSEMBLY

The Academy Assembly, the highest body of the Academy of Sciences of the Czech Republic responsible for the foremost priority decisions related to the ASCR, held its XLI Meeting in the Municipal House in Vinohrady December 13, 2012. By a secret ballot, Professor Jiří Drahoš was reelected by the Academy Assembly as the new candidate for the presidency of ASCR for the period 2013–2017. The president of Czech Republic will ratify this election and the nominee will be inducted as the new head of Academy at the XLII Meeting of Academy Assembly on March 19, 2013.

ANNIVERSARY

20th Anniversary of Academy of Sciences of the Czech Republic

The ASCR has been observing the 20th anniversary of its origin. And the Czech Republic itself, the Parliament of the Czech Republic and many other institutions in the country are also celebrating their similar anniversaries. The emergence of the ASCR, and these other



institutions was a necessary consequence of the split of Czechoslovakia, which took effect on January 1, 1993. Although there is a parallel between the establishment of the Czech Academy and Czech Republic, there is one distinction. The ASCR was founded December 31, 1992 and thus is one day older than the Czech Republic.

INTERVIEW

Hotson: Marketization of university system is counter-productive

The Institute of Philosophy of ASCR on November 26–27, 2012 hosted two lectures by Howard Hotson, professor of early modern intellectual history at the University of Oxford and steering committee chair of the Council for the Defence of British Universities. In his lecture *Networking the Republic of Letters: an Introduction to Early Modern Letters Online* Professor Hotson introduced his project on which he cooperates with scientists at the Institute of Philosophy of ASCR. In his lecture, *Understanding the Global University Crisis: The Marketisation of English Higher Education in International Perspective*, he criticizes the British government reforms of higher education.

SCIENCE AND RESEARCH

Karel Šandera

In this issue, we feature the work of Karel Šandera who was born January 25, 1903 in Mohelno in Moravia. He graduated with distinction from both the Czech Technical University and Charles University in 1924, earning the Doctor of Natural Sciences (RNDr.) degree from the latter and becoming the youngest RNDr. in the Czechoslovak Republic at the time. The scientific work of Professor Šandera was based on physical chemistry. He contributed to the transformation of empirical sugar manufacturing practices into a scientifically based technology, applying physical chemistry and sugar instrumental analysis. He was especially engaged in applications of conductivity. In his later years he also worked on sugar beet agronomy. He died July 8, 1959.

Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., vyhlašuje výběrové řízení na obsazení místa výzkumného pracovníka.

Požadavky:

- ukončené vysokoškolské studium v oboru právo v magisterském studijním programu nebo vyšší (popř. ekvivalentní vzdělání získané na vysoké škole v zahraničí);
- aktivní znalost nejméně jednoho cizího jazyka;
- dlouhodobý zájem o teoretickou reflexi problémů tvorby a aplikace práva;
- vítán zájem o interdisciplinární přístupy ke zkoumání práva, zejména o politické, sociální či jazykové determinanty aplikace a působení práva.

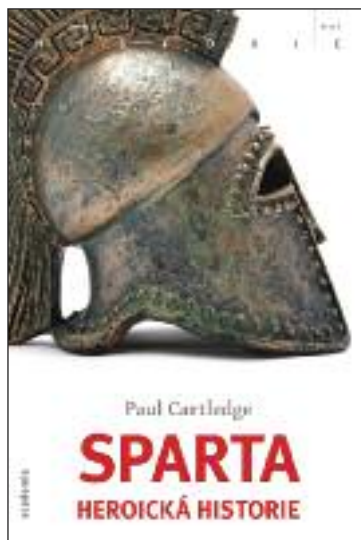
Nabízí:

- možnost podílet se na naplňování a definování výzkumných záměrů ÚSP AV ČR a jeho další činnosti a přispívat tak k celkovému rozvoji právního výzkumu v České republice a určování jeho směrů;
- podporu výzkumné, publikační, přednáškové a další relevantní činnosti výzkumného pracovníka;
- podporu mezinárodní spolupráce vycházející z iniciativy výzkumného pracovníka;
- odměňování podle platných předpisů AV ČR v závislosti na dosaženém kvalifikačním stupni.

Příhlašky do výběrového řízení přijímá sekretariát ÚSP AV ČR na adrese Národní 18, 116 00 Praha 1 nebo na elektronické adrese ilaw@ilaw.cas.cz, a to do **18. února 2013** včetně.

K přihlášce přiložte strukturovaný životopis včetně údajů o úrovni jazykových znalostí, stručný motivační dopis, doklad o dosaženém vzdělání (postačí neověřená kopie) a případně přehled dosavadní profesní, publikační, pedagogické, přednáškové a jiné relevantní činnosti.

NOVÉ KNIHY



SPARTA Heroická historie

Kniha podává poutavý výklad dějin mocného řeckého státu, který svou neobyčejnou vojenskou silou a pevnou organizací zaujal již v 6. století př. n. l. dominantní postavení mezi ostatními městskými státy klasického Řecka. Autor knihy, profesor historie na univerzitě v Cambridgi, vypráví o dramatické, především vojenské historii Sparty, ale pojednává také o politickém uspořádání tohoto státu a zvládnutosti života spartské společnosti, k nimž patřil promyšlený a tvrdý výchovný systém, náboženský konzervatismus, ale třeba také mimořádně nezávislé postavení spartských žen, pověstných fyzickým půvabem a značnou osobní svobodou.

Cartledge, P., edice Historie, Academia, Praha 2012. Vydání 1.

VELKÁ TRANSFORMACE Svět v době Buddhy, Sokrata, Konfucia a Jeremjáše

V období mezi roky 800 a 300 př. n. l. zažil svět doslova explozi nových náboženských koncepcí. Proč se v rozpětí těchto pěti staletí objevili mezi jinými právě Sokrates, Buddha, Konfucius, Jeremjáš a Lao-c'?' A proč si všichni ve svých úvahách o lidstvu byli tolik podobní? Karen Armstrongová se snaží dokázat pojitka mezi rozmanitou skupinou tehdy žijících mystiků, teologů a filozofů.

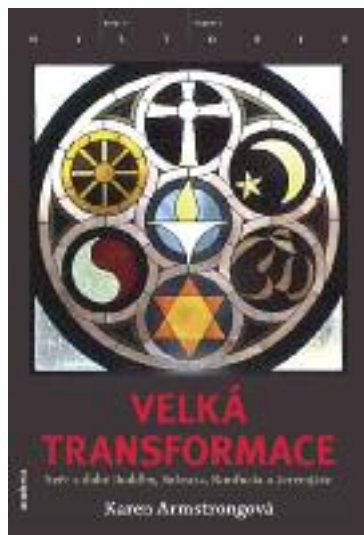
Armstrongová, K., edice Historie, Academia, Praha 2012. Vydání 1.

UČEBNICE KLASICKÉ ŘEČTINY

První původní česká učebnice klasické řečtiny od roku 1950 je určena především vysokoškolským studentům a je koncipována tak, aby byla přijatelná jak pro klasické filology, tak pro obory nefilologické. Pedagogicky vstřícným způsobem podává ve 33 lekcích systematické výklady veškeré gramatické látky potřebné k četbě klasických textů. Velký důraz je kladen na řecké

texty, které v drtivé většině sestávají z autentických vět či delších souvislých textů antických autorů.

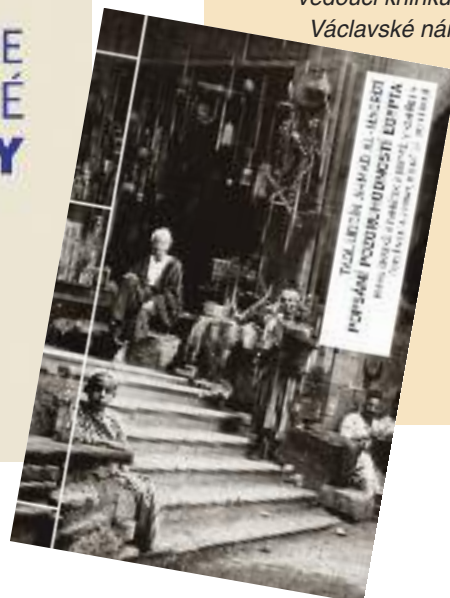
Horáček, F., Chlup, R., Academia, Praha 2012. Vydání 1.



POPSÁNÍ POZORUHODNOSTÍ EGYPTA Kniha okrsků a památek v Egyptě, v Káhiře i v údolí Nilu a zprávy, které se jich týkají

Komentovaný překlad Bronislava Ostřanského se opírá o jedno z nejnovějších vydání Maqrízího *Okrsků* z roku 1998. Představuje významnou součást klasického arabského písemnictví a zároveň na příkladu Egypta seznamuje s bohatými reáliemi středověkého „světa islámu“. Obsahuje především topografické záznamy, ale nevyhýbá se ani tématům historickým, kulturním či náboženským.

Al-Maqrízí, T. A., edice Orient, Academia, Praha 2012. Vydání 1.



NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V PROSINCI 2012

1. Holec, J., Bielich, A., Beran, M. – Přehled hub střední Evropy (s podporou AV ČR)
2. Komárek, S. – Muž jako evoluční inovace
3. Vlček, P. a kol. – Umělecké památky Prahy – Velká Praha, A–L (s podporou AV ČR)
4. Hilský, M. – Slovník citátů z díla Williama Shakespeara
5. Motyčková, H., Šírová Motyčková, K., Motyčka, V., Šír, J. – Geologické zajímavosti ČR

Tituly ostatních nakladatelů:

1. Lednická, B. – Sestavte si rodokmen – Pátráme po svých předcích, Grada
2. Kučera, R. a kol. – Identity v českých zemích 19. a 20. stol. – Hledání a proměny, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
3. Lukeš, Z. – Praha moderní – Velký průvodce po architektuře 1900–1950 – Historické centrum, Paseka
4. Panek, R. – Čtyřprocentní vesmír, Argo/Dokořán
5. Šmahel, F., Bobková, L. (eds.) – Lucemburkové – Česká koruna uprostřed Evropy, NLN

Knihkupcův tip:

- Anděra, M., Gaisler, J. – Savci České republiky (s podporou AV ČR), Academia

ŠÁRKA HOLÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

SCIAP

2012



Druhý ročník soutěže *SCIAP (SCIENCE APPROACH)* na podporu popularizátorů vědy završilo 28. listopadu 2012 v pražské Lannově vile vyhlášení vítězných projektů. Z necelé čtyřicítky přihlášených jich porota vyhodnotila celkem 15. Dvě ceny předali rovněž partneři soutěže – společnost Metrostav ocenila časopis *Třípól*, kterým Skupina ČEZ oslovuje především studenty, Nadační fond Karla Janečka a RSJ, a. s., oslovil projekt pro ještě mladší cílovou skupinu žáků – *Věda nás baví*. Ceny vítězným projektům na prvních třech místech v pěti soutěžních kategoriích předali ředitel pořadatelského Střediska společných činností AV ČR Jiří Malý spolu s ředitelem Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR Ivo Svejkovským (oba na snímku vlevo nahoře).

VŠECHNA FOTÁ: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN



EXPOZICE

1. Příběh Sluneční soustavy – Hvězdárna a planetárium Brno
2. PŘIJĎ NA TO! – Techmania Science Center
3. Pravěk v Obříství – Archeologický ústav AV ČR, Praha

PERIODIKUM

1. 100+1 zahraniční zajímavost – Extra Publishing, s. r. o.
2. Časostroj – Extra Publishing, s. r. o.
3. Časopis *Třípól* – ČEZ, a. s.

AUDIO/VIDEO

1. Přírodovědci – zamilujte se s námi do přírody – PřF UK v Praze
2. Dobývání vesmíru – Dušan Majer a STREAM.cz
3. Vesmírné výzvy – Dušan Majer

INTERNET

1. Sociální síť 100+1 zahraniční zajímavost – Extra Publishing, s. r. o.
2. Portál Přírodovědci – Přírodovědecká fakulta UK v Praze
3. Exoplanety.cz – Petr Kubala

OSTATNÍ

1. Kampaň Přírodovědci – PřF UK v Praze
2. Academia film Olomouc (AFO), Mezinárodní festival populárně-vědeckých filmů – Univerzita Palackého v Olomouci
3. Týden vědy a techniky 2012 – SSČ AV ČR